

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΒΙΩΣΙΜΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ
ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία με Θέμα:

Η ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗΣ, ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ
ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια:

Ουρανία Μακρή
(ΑΜ: ΜΟ13322024.)

Επιβλέπων Καθηγητής:

Δρ. Ηλίας Σαντουρίδης

Καθηγητής Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

Λάρισα, Φεβρουάριος 2024

(Κενή Σελίδα)

Υπεύθυνη Δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του Π.Μ.Σ. «Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση», του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Λάρισα.

Ουρανία Μακρή

Λάρισα, Φεβρουάριος 2024

Ευχαριστίες

Με την παρούσα διπλωματική εργασία, ολοκληρώνεται ο κύκλος των σπουδών μου στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών με τίτλο «Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση (ESG)» του τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Στην παρούσα ενότητα θα ήθελα να εκφράσω κάποιες σκέψεις μου και τις ευχαριστίες μου.

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προ των επιβλέποντα καθηγητή της διπλωματικής μου εργασίας Καθηγητή Δρ. Ηλία Σαντουρίδη, ο οποίος μου έδωσε τη δυνατότητα να εκπονήσω ένα ιδιαιτέρως ενδιαφέρον θέμα για την σχέση μεταξύ Εισοδήματος, Κατανάλωσης και Ευημερίας. Μέσω της ανάπτυξης του θέματος αυτού κατόρθωσα να αποκομίσω σημαντικές γνώσεις και οφέλη, κυρίως ως προς το αντικείμενο της εκπόνησης πρωτογενούς επιστημονικής έρευνας, η οποία αποτέλεσε και την μεθοδολογία εκπόνησης της εργασίας μου.

Κατ' επέκταση θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και προς τους υπόλοιπους καθηγητές του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών, οι οποίοι μας παρείχαν σημαντικές γνώσεις και εμπειρίες σε όλο το εύρος και τα αντικείμενα του προγράμματος. Είμαι πεπεισμένη ότι οι εν λόγω γνώσεις θα φανούν εξαιρετικά σημαντικές και χρήσιμες για την μετέπειτα επαγγελματική μου καριέρα.

Με εκτίμηση

Ουρανία Μακρή

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	4
Περίληψη.....	6
Abstract	7
Κεφάλαιο 1 ^ο – Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 2 ^ο – Εισόδημα και Κατανάλωση	11
2.1. Εισαγωγή	11
2.2. Η εξέλιξη των μέσων επιπέδων κατανάλωσης, εισοδήματος και κατά κεφαλήν ΑΕΠ ...	12
2.3. Εισοδηματικές και Καταναλωτικές Ανισότητες – Μελέτη στην Ελλάδα	13
2.4. Η Κατανάλωση Ενέργειας και ΟΙ Καθοριστικοί Εισοδηματικοί και Κοινωνικοοικονομικοί Παράγοντες.....	16
2.5. Η Κατανάλωση Τροφίμων στην Ελλάδα – Τάσεις και Μελέτες	18
Κεφάλαιο 3ο – Εισόδημα, Κατανάλωση και Ευημερία Πολιτών	20
3.1. Εισαγωγή	20
3.2. Ανασκόπηση της Βιβλιογραφίας	21
3.3. Βιώσιμη Ευημερία	22
Κεφάλαιο 4ο – Μεθοδολογία Έρευνας.....	24
4.1. Ερευνητικό Υπόβαθρο και Γενική Περιγραφή Έρευνας.....	24
4.2. Περιγραφή και Ανάπτυξη της Έρευνας.....	25
4.2.1. Ερευνητικό Ερώτημα	26
4.3. Διανομή Ερωτηματολογίου - Συμμετέχοντες	26
4.4. Τύποι ερωτήσεων - Κλίμακες Ερωτηματολογίου.....	26
Κεφάλαιο 5ο – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας	28
5.1. Παρουσίαση Απαντήσεων Έρευνας.....	28
5.2. Ανάλυση Αποτελεσμάτων.....	39
5.3. Σύνοψη Βασικών Απαντήσεων	42
5.4. Στατιστική Έρευνα	43
Συμπεράσματα - Προτάσεις.....	46
<i>Παράρτημα Ι – Ερευνητικό Ερωτηματολόγιο</i>	47
Βιβλιογραφία.....	53

Περίληψη

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρατηρηθεί σημαντικές μεταβολές στην καθημερινότητα των πολιτών της μικρομεσαίας τάξης τόσο στην Ελλάδα όσο και γενικότερα ανά τον κόσμο. Οι εν λόγω μεταβολές, οφείλονται κυρίως στις σημαντικές διακυμάνσεις των εισοδημάτων των πολιτών καθώς και στις τιμές των καταναλωτικών αγαθών και υπηρεσιών.

Στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε τα ανωτέρω, δίνοντας έμφαση σε τρεις βασικούς πυλώνες οι οποίοι είναι οι εξής:

- Το εισόδημα
- Η κατανάλωση
- Η ευημερία

Οι μελέτες της εργασίας, πραγματοποιούνται τόσο σε θεωρητικό πλαίσιο μέσω μελέτης και ανάλυσης της σύγχρονης βιβλιογραφίας και των αποτελεσμάτων που παράγονται από αυτή σχετικά με τα ανωτέρω θέματα, όσο και σε πρακτικό – ερευνητικό πλαίσιο, με την διενέργεια πρωτογενούς έρευνας μέσω, κατάρτισης, διανομής και συμπλήρωσης ερωτηματολογίου από ένα δείγμα πληθυσμού Ελλήνων πολιτών της μικρομεσαίας τάξης.

Απώτερος στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας, ήταν να μελετήσει εάν υπάρχει θετική ή αρνητική σχέση επίδρασης μεταξύ των ανωτέρω πυλώνων (εισόδημα, κατανάλωση και ευημερία πολιτών) στην τρέχουσα κατάσταση στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά θα παρουσιαστούν στα κατωτέρω κεφάλαια της εργασίας, έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς μέσω αυτών εξάγονται πολύ χρήσιμα συμπεράσματα.

Λέξεις Κλειδιά

Εισόδημα, Κατανάλωση, Ευημερία, Βιωσιμότητα

Abstract

In recent years, there have been significant changes in the everyday lives of middle- and lower-middle-class citizens, both in Greece and around the world. These changes are mainly due to significant fluctuations in the incomes of citizens and the prices of consumer goods and services.

In this paper, we will study the above, with an emphasis on the three main pillars, which are:

- Income
- Consumption
- Welfare

The studies of the thesis are carried out both in a theoretical framework through the study and analysis of contemporary literature and the results produced by it on the above issues and in a practical research framework by conducting a primary survey through the preparation, distribution, and completion of a questionnaire by a sample of a population of Greek citizens of the small and middle class. The studies of the thesis are carried out both in a theoretical framework through the study and analysis of contemporary literature and the results produced by it on the above issues and in a practical research framework by conducting a primary survey through the preparation, distribution, and completion of a questionnaire by a sample of a population of Greek citizens of the small and middle class.

The ultimate objective of this thesis was to study whether there is a positive or negative relationship of influence between the above pillars (income, consumption, and welfare of citizens) in the current situation in Greece. The results of the research, as they will be presented in the following chapters of the thesis, are of particular interest as very useful conclusions are drawn from them.

Key Words

Κεφάλαιο 1^ο – Εισαγωγή

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες η Ελλάδα βίωσε σημαντικές αλλαγές και προκλήσεις στην καθημερινότητά της, οι οποίες σε σημαντικό βαθμό έχουν αφήσει το στίγμα τους μέχρι και στις μέρες μας. Η οικονομική κρίση η οποία βίωσε η χώρα κατά τα έτη 2009 και μετά επέφεραν σημαντικές αλλαγές στην καθημερινότητα των Ελλήνων σε όλα τα επίπεδα (εισοδηματικά, καταναλωτικά, κοινωνικά, συναισθηματικά κλπ.).

Μια από τις βασικές αιτίες της κρίσης ήταν η ανεξέλεγκτη αύξηση του δημόσιου χρέους, το οποίο έφτασε σε επικίνδυνα υψηλά επίπεδα. Η ανεπαρκής φορολογική εισπρακτική, η διαφθορά και η έλλειψη διαφάνειας στη δημόσια διοίκηση συνέβαλαν στην επιδείνωση της κατάστασης. Η κρίση επιδείνωσε τα προβλήματα της ανεργίας, ενώ παράλληλα είχε σοβαρές επιπτώσεις στην κοινωνική πρόνοια και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Η χώρα βρέθηκε αντιμέτωπη με αυστηρά μέτρα λιτότητας και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επηρέασαν τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν μείωση μισθών και συντάξεων, αύξηση φόρων και ελαχιστοποίηση των δαπανών του δημόσιου τομέα. Παράλληλα, η επιδείνωση των χρηματοπιστωτικών συνθηκών κατέστησε δύσκολη την πρόσβαση σε δάνεια και καταναλωτική πίστωση.

Η επιβολή του περιορισμού κεφαλαίων (Capital Controls) κατά τη διάρκεια της κρίσης επηρέασε την οικονομική δραστηριότητα και την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων, περιορίζοντας τις δυνατότητες επενδύσεων και εμπορικών συναλλαγών. Παρά τις δυσκολίες, η Ελλάδα εργάστηκε σκληρά προς την κατεύθυνση της ανάκαμψης. Με την υποστήριξη των διεθνών οργανισμών και την υιοθέτηση μέτρων για τη βελτίωση της δημόσιας διαχείρισης και την προώθηση της επιχειρηματικότητας, η χώρα επιδιώκει να αποκαταστήσει την οικονομική της σταθερότητα και να δημιουργήσει βιώσιμη ανάπτυξη για το μέλλον.

Παράλληλα, η κρίση αποτέλεσε μια ευκαιρία για αναθεώρηση και αναδιοργάνωση του οικονομικού μοντέλου της χώρας, με στόχο τη δημιουργία ενός πιο ανθεκτικού και βιώσιμου συστήματος που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες της κοινωνίας και θα προάγει την καινοτομία και την ανάπτυξη.

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα αναδείχθηκε ως ένα σημαντικό κεφάλαιο στην ιστορία της χώρας, με βαθιές και πολυδιάστατες επιπτώσεις. Παρά τις δυσκολίες, η χώρα προσπαθεί να ανακάμψει και να διαμορφώσει ένα νέο οικονομικό μοντέλο προς όφελος των πολιτών και της κοινωνίας γενικότερα.

Η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος αποτελεί ένα θεμελιώδες και επίκαιρο θέμα στην οικονομία της χώρας. Η δυναμική αυτής της σχέσης επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες και αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την οικονομική ευημερία των νοικοκυριών και τη γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Η κατανάλωση αποτελεί τμήμα του εισοδήματος που χρησιμοποιείται για την αγορά αγαθών και υπηρεσιών. Αντιπροσωπεύει τη ζήτηση που παράγεται από την κοινωνία και συνήθως αυξάνεται όταν το εισόδημα των ατόμων αυξάνεται και μειώνεται όταν το εισόδημα μειώνεται. Στην Ελλάδα, η κατανάλωση συχνά εξαρτάται άμεσα από τα εισοδήματα των νοικοκυριών και τις οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα.

Σε περιόδους οικονομικής ανάκαμψης, όπου η ανεργία είναι χαμηλή και τα εισοδήματα αυξημένα, η κατανάλωση τείνει να αυξάνεται. Οι καταναλωτές έχουν μεγαλύτερη διάθεση για αγορές και είναι πιο πρόθυμοι να δαπανήσουν για διάφορα αγαθά και υπηρεσίες. Αυτό επιδρά θετικά στην οικονομία, καθώς το αυξημένο επίπεδο κατανάλωσης οδηγεί σε αύξηση της παραγωγής και της ζήτησης για εργασία.

Αντίθετα, σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, όπου η ανεργία αυξάνεται και τα εισοδήματα μειώνονται, η κατανάλωση συρρικνώνεται. Οι δαπάνες των νοικοκυριών περιορίζονται καθώς οι άνθρωποι επιδιώκουν να εξοικονομήσουν χρήματα και να διαχειριστούν τις οικονομικές τους δυσκολίες. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε περαιτέρω επιβράδυνση της οικονομίας, με μείωση της παραγωγής και αύξηση της ανεργίας.

Η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και ευημερίας αποτελεί ένα επίκαιρο θέμα στον τομέα της οικονομικής επιστήμης και της κοινωνιολογίας. Η κατανάλωση, ως η δαπάνη των ατόμων και των νοικοκυριών για αγαθά και υπηρεσίες, συνδέεται στενά με το επίπεδο ευημερίας τους.

Η αυξημένη κατανάλωση συνήθως συνδέεται με υψηλότερα επίπεδα ευημερίας. Όταν οι άνθρωποι έχουν υψηλότερα εισοδήματα και πρόσβαση σε περισσότερες πόρων, τείνουν να δαπανούν περισσότερα για αγαθά και υπηρεσίες που τους προσφέρουν άνεση, απόλαυση και

ικανοποίηση. Αυτό οδηγεί σε μια αίσθηση ευημερίας και ικανοποίησης για τα άτομα και τις οικογένειές τους.

Ωστόσο, η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και ευημερίας δεν είναι απολύτως γραμμική. Υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν την ευημερία εκτός από την κατανάλωση, όπως η υγεία, οι σχέσεις και ο επαγγελματικός βίος. Επίσης, η υπερβολική κατανάλωση μπορεί να οδηγήσει σε οικονομικά προβλήματα και στρεβλώσεις στην αίσθηση ευημερίας.

Συνεπώς, η ισορροπία μεταξύ κατανάλωσης και ευημερίας είναι σημαντική. Η υγιής κατανάλωση, που βασίζεται στις ανάγκες και τις επιθυμίες των ατόμων, μπορεί να συμβάλει θετικά στην ευημερία τους, ενώ η υπερβολική κατανάλωση μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις. Επομένως, η κατανάλωση πρέπει να αξιολογείται σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες για να κατανοηθεί πλήρως η επίδρασή της στην ευημερία των ατόμων και της κοινωνίας.

Στην παρούσα εργασία ο στόχος μας είναι να συνδέσουμε τα ανωτέρω μεγέθη, δηλαδή τις σχέσεις μεταξύ του εισοδήματος της κατανάλωσης και της ευημερίας των πολιτών στην Ελλάδα, μέσω της εφαρμογής πρωτογενούς έρευνας η οποία αναμένεται να συμβάλλει στη σύγχρονη βιβλιογραφία καλύπτοντας το κενό το οποίο αφορά την τρέχουσα (υφιστάμενη) κατάσταση στην Ελλάδα σχετικά με την ανωτέρω σχέση. Τα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς και η μεθοδολογία εφαρμογής της έρευνας, θα μπορούσαν να αποτελέσουν βάση για την περαιτέρω διερεύνηση των εν λόγω σχέσεων σε όλα τα κοινωνικά στρώματα της χώρας καθώς και να στοχεύουν σε πιο ειδικά ερευνητικά ζητήματα.

Κεφάλαιο 2ο – Εισόδημα και Κατανάλωση

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μας, θα προχωρήσουμε σε μία ανάλυση και εξέταση της βιβλιογραφίας αλλά και των δεδομένων της οικονομίας, αναφορικά με τη σχέση που προκύπτει μεταξύ εισοδήματος και κατανάλωσης στα νοικοκυριά.

2.1. Εισαγωγή

Το εισόδημα είναι ο κύριος καθοριστικός παράγοντας της κατανάλωσης, αλλά η πρόσβαση σε πιστωτικές πηγές και οι δραστηριότητες διαβίωσης είναι επίσης κρίσιμες για αυτήν. Ωστόσο, εκτός από αυτούς τους οικονομικούς παράγοντες, ορισμένοι ψυχολογικοί παράγοντες επηρεάζουν επίσης τον καταναλωτή δαπάνες. Ο (Katona, 1960) για παράδειγμα, υποστήριξε ότι η ικανότητα αγοράς δεν αρκεί, διότι η κατανάλωση δαπάνες εξαρτώνται επίσης από την προθυμία για αγορά. Αυτή η προθυμία επηρεάζεται από ατομικές λογικές, όπως οι στάσεις και οι προοπτικές του μελλοντικού εισοδήματος, και από την κατάσταση ολόκληρης της οικονομίας, οι οποίες δημιουργούν μια γενική αισιόδοξο (θετικό) ή απαισιόδοξο (αρνητικό) περιβάλλον.

Επιπλέον, η κατανάλωση συμβαδίζει με τις αποταμιεύσεις, οι οποίες αποτελούν πηγή για επενδύσεις. Στην κατεύθυνση αυτή, ο Keynes (1936;2009, σ. 158) πρότεινε ότι τα άτομα τείνουν να αυξάνουν την κατανάλωση καθώς αυξάνεται το εισόδημά τους, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Αυτός ο θεμελιώδης ψυχολογικός νόμος δηλώνει ότι καθώς αυξάνεται το επίπεδο του εισοδήματος, η διαφορά μεταξύ εισοδήματος και της κατανάλωσης αυξάνεται επίσης.

Γενικά, καθώς οι σύγχρονες οικονομίες αναπτύσσονται σε μεγαλύτερο βαθμό εκσυγχρονισμού και το βιοτικό επίπεδο αυξάνεται, τα επίπεδα κατανάλωσης και εισοδήματος αυξάνονται.

2.2. Η εξέλιξη των μέσων επιπέδων κατανάλωσης, εισοδήματος και κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Οι (Diacon & Maha, 2015) εκπόνησαν μία μελέτη η οποία εξετάζει τη σχέση ολοκλήρωσης μεταξύ της κατανάλωσης, του εισοδήματος και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε διαχρονικά δεδομένα διατομής από 79 χώρες. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η σχέση μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος είναι ισχυρότερη στις χώρες χαμηλού και υψηλού εισοδήματος, σε σύγκριση με τις χώρες μεσαίου εισοδήματος. Αυτό οφείλεται στη διάθεση περισσότερων κεφαλαίων για επενδύσεις και εξειδικευμένες δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης στις χώρες υψηλού εισοδήματος.

Στόχος της είναι να αναλύσει τις διαφορές σε αυτή τη συσχέτιση με βάση το επίπεδο εισοδήματος μιας χώρας. Ωστόσο, η ανάλυση παρέχει μόνο μια μερική εικόνα της συνολικής εικόνας, καθώς άλλοι σημαντικοί παράγοντες επηρεάζουν επίσης τα επίπεδα κατανάλωσης και ΑΕΠ. Η μελέτη υπογραμμίζει τη σημασία της συνεκτίμησης άλλων παραγόντων για τον καθορισμό των επιπέδων κατανάλωσης.

Η μελέτη διαπίστωσε σημαντική συσχέτιση μεταξύ κατανάλωσης και εισοδήματος, με το εισόδημα να παίζει μεγαλύτερο ρόλο στην κατανάλωση για άτομα από χώρες με χαμηλό και υψηλό επίπεδο εισοδήματος. Ωστόσο, η συσχέτιση είναι ασθενέστερη σε χώρες με μεσαία επίπεδα εισοδήματος. Αυτό θα μπορούσε να οφείλεται στο συντονισμό της καταναλωτικής συμπεριφοράς μεταξύ των δύο άκρων του εισοδήματος. Τα άτομα από χώρες με χαμηλό εισόδημα χρησιμοποιούν τον προϋπολογισμό τους κυρίως για κατανάλωση, ενώ τα άτομα από χώρες με υψηλό εισόδημα έχουν περισσότερους πόρους για να ξοδέψουν και μπορούν να αυξήσουν την κατανάλωση παράλληλα με τις επενδύσεις. Ένα μέτριο επίπεδο εισοδήματος μπορεί επίσης να οδηγήσει τους ανθρώπους να αποταμιεύουν περισσότερο για να βελτιώσουν τον μελλοντικό τρόπο ζωής τους.

Η συσχέτιση μεταξύ της κατανάλωσης, του εισοδήματος και του ΑΕΠ βρέθηκε σημαντική σε όλες τις χώρες, με μεγαλύτερο επίπεδο κατανάλωσης και εισοδήματος να αυξάνει το υποκατάστατο του βιοτικού επιπέδου. Ωστόσο, οι χώρες υψηλού εισοδήματος, οι οποίες είναι πιο ικανές στις επενδύσεις και στις δραστηριότητες E&A, έχουν μικρότερο βαθμό επιρροής. Η κατανάλωση κατηγορείται ενίοτε για την επιβράδυνση της αναπτυξιακής διαδικασίας μιας χώρας, αλλά ο βαθμός της αντιπροσωπεύει ένα υποκατάστατο για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου για τις χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος. Η μελέτη επιβεβαιώνει τον ψυχολογικό νόμο του Keynes, αποκαλύπτοντας ότι οι καταναλωτικές συνήθειες εξαρτώνται

από το εισόδημα και συμβάλλουν στη διαμόρφωση του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος με διαφορετικό τρόπο.

Στην περίπτωση των χωρών υψηλού εισοδήματος, μετά το 1985, το καθαρό μέσο εισόδημα αυξήθηκε ταχύτερα από το επίπεδο της κατανάλωσης. Στην πραγματικότητα, η κατανάλωση αυξανόταν συνεχώς, με μια μικρή μείωση στην κορύφωση της κρίσης. Στις χώρες μεσαίου εισοδήματος, από το 2003 έως το 2008, το μέσο καθαρό εισόδημα και το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ αυξήθηκαν εντονότερα από την κατανάλωση. Εδώ, μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι καταναλωτές αποταμίευσαν περισσότερο από ό,τι πριν. Για τις χώρες με χαμηλό επίπεδο εισοδήματος, οι διαφορές μεταξύ των τριών δεικτών είναι μικρότερες από ό,τι στις περιπτώσεις των χωρών υψηλού και μεσαίου εισοδήματος. Το γεγονός αυτό μπορεί να εξηγηθεί από το γεγονός ότι, κατά μέσο όρο, τα άτομα αυτής της κατηγορίας χωρών χρησιμοποιούν μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους για κατανάλωση.

Μια σημαντική πτυχή είναι ότι οι άνθρωποι δεν προσαρμόσαν την κατανάλωσή τους στην ίδια αναλογία με αυτές τις μεταβολές στο εισόδημα και το ΑΕΠ. Τη διατηρούν σε παρόμοια τιμή μειώνοντας τις αποταμιεύσεις, ελπίζοντας ότι η αξία του εισοδήματος ή του ΑΕΠ θα επανέλθει στις προηγούμενες τιμές. Επίσης, αν ο καταναλωτής έχει συνηθίσει ένα συγκεκριμένο βιοτικό επίπεδο, είναι δύσκολο να το εγκαταλείψει, ακόμη και αν δεν μπορεί να διατηρήσει πλέον αυτό το στυλ ζωής.

Ένα σημαντικό συμπέρασμα που μπορεί να εξαχθεί από τη δυναμική αυτή είναι ότι, παρόλο που τόσο η κατανάλωση όσο και το εισόδημα αυξήθηκαν σημαντικά κατά την αναλυόμενη περίοδο, το επίπεδο του εισοδήματος αυξήθηκε περισσότερο από το επίπεδο της κατανάλωσης. Η διαπίστωση αυτή είναι σύμφωνη με την παρατήρηση του Keynes, και μπορεί να παρατηρηθεί ότι, με κάποιες διακυμάνσεις (ιδίως στις χώρες υψηλού εισοδήματος), η διαφορά μεταξύ εισοδήματος και κατανάλωσης αυξάνεται παράλληλα με την αύξηση των επιπέδων του εισοδήματος και της κατανάλωσης. Είναι προφανές ότι η αύξηση του εισοδηματικού επιπέδου ακολουθείται από αυξήσεις στην κατανάλωση και τις επενδύσεις και, μαζί με αυτές, στο επίπεδο του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος.

2.3. Εισοδηματικές και Καταναλωτικές Ανισότητες – Μελέτη στην Ελλάδα

Η σημασία της συγκέντρωσης του πληθυσμού σε μεγάλα αστικά συγκροτήματα και μητροπολιτικές περιοχές αναγνωρίζεται ευρέως και αναγνωρίζεται ως ένας από τους κύριους

καθοριστικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τη συνολική ανισότητα εισοδήματος και πλούτου. Ωστόσο, φαίνεται να υπάρχει ένας βαθμός σχετικής ασάφειας όσον αφορά τις διασυνδέσεις και την κατεύθυνση της αιτιότητας μεταξύ της συγκέντρωσης και της ανισότητας.

Ακολουθώντας τα επιχειρήματα της νεοκλασικής προσέγγισης, η ελεύθερη κινητικότητα και το μέγεθος της αγοράς στις πιο συγκεντρωμένες ή αστικοποιημένες περιοχές μιας χώρας θα μπορούσαν να προσφέρουν μεγαλύτερο φάσμα ευκαιριών στα άτομα, παρέχοντας έτσι καλύτερη προσαρμογή μεταξύ των ανθρώπινων ικανοτήτων και της μεγιστοποίησης του μισθού. Στην πραγματικότητα, αυτό θα μπορούσε να συμβάλει σε υψηλότερη κοινωνική κινητικότητα και μείωση της ανισότητας (Psycharis, et al., 2023).

Τα οφέλη από τις οικονομίες συγκέντρωσης δεν κατανέμονται εξίσου μεταξύ των ατόμων και μεταξύ των τόπων και, ως εκ τούτου, τροφοδοτούν δυσανάλογα κοινωνικές ομάδες και γεωγραφικές περιοχές. Ακολουθώντας αυτή την πορεία, η αυξανόμενη συγκέντρωση θα μπορούσε να αυξήσει την ανισότητα μεταξύ των πιο καλά εξοπλισμένων και ανταγωνιστικών ατόμων σε σύγκριση με τα λιγότερο καλά εξοπλισμένα, καθώς και εκείνων που ζουν στο κοινωνικό και γεωγραφικό περιθώριο (Hammitt, 1994).

Η εμπειρική διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της συγκέντρωσης και της εισοδηματικής ανισότητας έχει μελετηθεί εκτενώς στη βιβλιογραφία. Χρησιμοποιώντας διαφορετικά δεδομένα, μέτρα, τεχνικές εκτίμησης και επίπεδα γεωγραφικής συνάθροισης, η πλειονότητα των εμπειρικών μελέτες υποστηρίζουν ότι η ανισότητα αυξάνεται με τη συγκέντρωση. Μια συγκριτική διερεύνηση του επιπέδου ανισότητας μεταξύ 216 μητροπολιτικών περιοχών του ΟΟΣΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι μεγαλύτερες μητροπολιτικές περιοχές επιδεικνύουν, κατά μέσο όρο, υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα (Boulant, et al., 2016).

Σύμφωνα με τους (Castells-Quintana, et al., 2020) οι μεγαλύτερες πόλεις συνδέονται με την παροχή περισσότερων ευκαιριών, οι οποίες θα μπορούσαν να προσφέρουν οφέλη για τους εργαζόμενους με χαμηλό εισόδημα. Οι (Murray, 1969) και (Richardson, 1973) υποστηρίζουν ότι καθώς αυξάνεται το μέγεθος μιας αστικής περιοχής, οι μετασχηματισμοί ορισμένων χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας θα μειώσουν την εισοδηματική ανισότητα μέσω της αύξησης του μέσου εισοδήματος. Υπάρχουν επίσης ισχυρισμοί ότι σε μεγαλύτερες αστικές περιοχές, οι αγορές κεφαλαίου αναμένεται να διευκολύνουν τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο, οι οποίες με τη σειρά τους μπορεί να μειώσουν την ανισότητα (Burns, 1976).

Η υπόθεση ότι η ανισότητα αυξάνεται κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων, υποστηρίζεται καλά από την εμπειρικά ευρήματα διαφόρων μελετών που εξέτασαν την εξέλιξη του επιπέδου

της ανισότητας από την έναρξη της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Ειδικότερα, τα υπάρχοντα στοιχεία, είτε από μελέτες που μετρούν την εισοδηματική ανισότητα (Andriopoulou, et al., 2018), (Leventi & Matsaganis, 2016), (Mitrakos, 2014), είτε από μελέτες που εξέτασαν την καταναλωτική δαπάνη ανισότητα (Kaplanoglou & Rapanos, 2018), (Kaplanoglou, 2022), δείχνουν ότι η ανισότητα αυξήθηκε στην Ελλάδα κατά τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης, ενώ μειώθηκε από το 2015 και μετά.

Η αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας κατά την περίοδο 2009-2014 συσχετίζεται πολύ στενά με την απότομη αύξηση της ανεργίας κατά την ίδια περίοδο και μπορεί να αποδοθεί στη μείωση του εισοδηματικού μεριδίου των δύο χαμηλότερων εισοδηματικών δεκατημορίων (δηλαδή του φτωχότερου 20%) καθώς και του ανώτερου (πλουσιότερου) 10% (Andriopoulou, et al., 2018). Αντίθετα, η εξέταση της καταναλωτικής δαπάνης δείχνει ότι η ανισότητα προκαλείται από τη μεγάλη απώλεια του μεριδίου κατανάλωσης της μεσαίας τάξης (το μεσαίο 60 τοις εκατό της κατανομής της καταναλωτικής δαπάνης) κατά τη διάρκεια του την ίδια περίοδο (Kaplanoglou & Rapanos, 2018).

Όσον αφορά τα ευρήματα σχετικά με τη διάρθρωση της ανισότητας στην Ελλάδα, τα υπάρχοντα στοιχεία δείχνουν ότι πάνω από 85% της συνολικής ανισότητας στην Ελλάδα μπορεί να αποδοθεί κυρίως σε ενδοομαδικές παρά σε ανισότητες μεταξύ ομάδων (Mitrakos, 2014). Η οικονομική κρίση φαίνεται να έχει ασκήσει κάποια επιρροή στην δομή της ανισότητας σύμφωνα με τους (Andriopoulou, et al., 2018), οι οποίοι παρέχουν στοιχεία που δείχνουν ότι το ποσοστό της συνολικής ανισότητας που μπορεί να αποδοθεί σε ανισότητες μεταξύ κοινωνικοοικονομικών ομάδων αυξήθηκε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

Οι (Psycharis, et al., 2023), σε έρευνά τους αναφορικά με τις εισοδηματικές και καταναλωτικές ανισότητες στην Ελλάδα με επίκεντρο την Αττική εξέτασαν τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης στην ανισότητα στην Ελλάδα, εστιάζοντας στην Περιφέρεια Αττικής ως μελέτη περίπτωσης. Η έρευνα υποθέτει ότι η ανισότητα είναι υψηλότερη στις μητροπολιτικές περιοχές σε σύγκριση με τις λιγότερο πυκνοκατοικημένες περιοχές και ότι η ανισότητα αυξάνεται κατά τη διάρκεια των οικονομικών κρίσεων. Τα εμπειρικά ευρήματα δείχνουν σημαντική μείωση του εισοδήματος και των καταναλωτικών δαπανών μεταξύ 2008-2015 τόσο στην Αττική όσο και στην υπόλοιπη χώρα. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της περιόδου ανάκαμψης (2016-2019), η Αττική επωφελήθηκε περισσότερο από την ΚΔ, με αποτέλεσμα μεγαλύτερες περιφερειακές ανισότητες στο εισόδημα και την καταναλωτική δαπάνη.

Η κατανομή του εισοδήματος παρουσιάζει μεγαλύτερες ανισότητες τόσο στην Αττική όσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα κατά τη διάρκεια της οικονομικής ύφεσης, επιβεβαιώνοντας την υπόθεση ότι οι οικονομικές κρίσεις συνδέονται με μεγαλύτερες ανισότητες στην κατανομή του εισοδήματος. Η κρίση επηρέασε επίσης τη δομή της εισοδηματικής ανισότητας, ιδίως στην Αττική, με απότομη αύξηση της σχετικής συνεισφοράς της συνιστώσας μεταξύ των ομάδων στη συνολική εισοδηματική ανισότητα.

Η έρευνά τους συνέβαλλε στην αυξανόμενη βιβλιογραφία σχετικά με τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ανισότητα, μετρώντας την ανισότητα ως προς το εισόδημα και τις καταναλωτικές δαπάνες και εστιάζοντας γεωγραφικά στην περιοχή της Αττικής.

2.4. Η Κατανάλωση Ενέργειας και Οι Καθοριστικοί Εισοδηματικοί και Κοινωνικοοικονομικοί Παράγοντες

Η βελτιωμένη κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη είναι επιθυμητή για καλύτερο βιοτικό επίπεδο και κοινωνική ευημερία. Ο κύριος στόχος κάθε κράτους είναι να διατηρήσει και να διατηρήσει υψηλότερο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης προκειμένου να ενθαρρύνει μια υγιή οικονομία. δηλαδή να αυξηθεί η παραγωγή και να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της κοινωνίας χωρίς καμία περιβαλλοντική ζημιά (Azam, et al., 2016).

Η ενέργεια παίζει βασικό ρόλο σε όλες τις άλλες καταναλώσεις και διαδικασίες παραγωγής. Η κατανάλωση ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για την επιβίωση του ανθρώπου και αποτελεί έναν από τους βασικούς δείκτες οικονομικής ανάπτυξης και ανάπτυξης. Πιστεύεται γενικά από τους ερευνητές ότι η ενέργεια διαδραματίζει απαραίτητο ρόλο στη διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες οικονομίες (Bilgen, 2014).

Οι αυξήσεις στην οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών τις τελευταίες δεκαετίες έχουν προκαλέσει ραγδαία αύξηση της κατανάλωσης ενέργειας. Αυτή η τάση αναμένεται να αυξηθεί στο εγγύς μέλλον ενώ οι αυξήσεις στην κατανάλωση ενέργειας έχουν συνήθως επηρεάσει τη βελτίωση του τρόπου ζωής (Dordrecht, 2007)

Παρά την εμφανή συμβολή της ενέργειας στην οικονομική ανάπτυξη, ελάχιστη προσοχή έχει δοθεί στην κατανάλωση ενέργειας και στους καθοριστικούς της παράγοντες για την Ελλάδα. Πολλοί παράγοντες μπορεί κάλλιστα να επηρεάσουν την κατανάλωση ενέργειας, αλλά αυτή η μελέτη εστιάζει μόνο στις επιδράσεις ορισμένων επιλεγμένων μεταβλητών, όπως ο ρυθμός

αύξησης του πληθυσμού, οι εξαγωγές της χώρας υποδοχής, η αστικοποίηση και οι υποδομές στην κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα, μια ευρωπαϊκή χώρα που περνάει μια περίοδο ύφεσης. (Azam, et al., 2016)

Η δημοσιονομική κρίση της Ελλάδας το 2009 μετατράπηκε γρήγορα σε μια εκκρεμή κρίση χρέους, η οποία τελικά μετατράπηκε σε πλήρη ύφεση. Έχει παρατηρηθεί ότι ως εκ τούτου το κοινωνικό κόστος της ελληνικής κρίσης έχει καταγραφεί ως αδικαιολόγητα υψηλό. Κατά συνέπεια, το εθνικό εισόδημα στην Ελλάδα έχει μειωθεί περίπου κατά ένα τέταρτο. Το χάσμα στο βιοτικό επίπεδο σε σχέση με την υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη έχει αυξηθεί (Matsaganis, 2013).

Πληθώρα εμπειρικών μελετών που αναφέρονται στην κατανάλωση ενέργειας στο πλαίσιο των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, ωστόσο, είναι αμελητέα στην περίπτωση της Ελλάδας. Κυρίως, οι προαναφερθείσες μελέτες εξέτασαν τις σχέσεις μεταξύ της κατανάλωσης ενέργειας και της οικονομικής ανάπτυξης. Για παράδειγμα, η μελέτη των (Hondroyiannis, et al., 2002) επιβεβαιώνει την ύπαρξη μακροχρόνιας σχέσης μεταξύ της κατανάλωσης ενέργειας, της εξέλιξης των τιμών (ως δείκτης οικονομικής απόδοσης) και του πραγματικού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) για την Ελλάδα.

Τα εμπειρικά ευρήματα των (Fuinhas & Marques, 2012) δείχνουν την παρουσία αμφίδρομης αιτιότητας μεταξύ της κατανάλωσης ενέργειας και της οικονομικής ανάπτυξης τόσο μακροπρόθεσμα όσο και βραχυπρόθεσμα, για την Πορτογαλία, την Ιταλία, την Ελλάδα, την Ισπανία και την Τουρκία κατά την περίοδο 1965-2009. Τα αποτελέσματα αποκαλύπτουν περαιτέρω ότι στο μέλλον αναμένεται αύξηση της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας και θετικοί ρυθμοί οικονομικής ανάπτυξης.

Ομοίως, οι (Dritsaki & Dritsaki, 2014) σημειώνουν ότι πολυάριθμες προηγούμενες μελέτες έχουν κάνει μια προσπάθεια να εξετάσουν την κατεύθυνση της αιτιότητας μεταξύ της κατανάλωσης ενέργειας, της οικονομικής ανάπτυξης και των εκπομπών CO₂ κυρίως στις αναπτυσσόμενες οικονομίες. Ωστόσο, η μελέτη τους επικεντρώθηκε μόνο σε τρεις χώρες της Νότιας Ευρώπης, δηλαδή την Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία κατά την περίοδο 1960-2009. Τα εμπειρικά αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει μια βραχυχρόνια αμφίδρομη αιτιατή σχέση μεταξύ των παρατηρούμενων μεταβλητών. Ενώ, μακροπρόθεσμα, επικυρώνεται μια μονοκατευθυντική αιτιότητα που ξεκινά από τις εκπομπές CO₂ έως την κατανάλωση ενέργειας και την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και μια αμφίδρομη αιτιότητα μεταξύ της κατανάλωσης ενέργειας και της οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Τα σημαντικότερα προβλήματα στην παγκόσμια οικονομία είναι η ενεργειακή και περιβαλλοντική ασφάλεια. Τα ορυκτά καύσιμα περιορίζονται σε μερικές περιοχές του κόσμου. Η συνέχεια της προσφοράς διέπεται από δυναμικές πολιτικών, οικονομικών και οικολογικών παραγόντων. Η αυξημένη ανάπτυξη και η ζήτηση για την ευημερία των αναπτυγμένων και των αναπτυσσόμενων χωρών δημιουργεί μεγαλύτερη πίεση στους ενεργειακούς πόρους. Ένα μεγάλο μέρος των νέων καταναλωτών στις αναπτυσσόμενες χώρες έχουν ήδη αρχίσει να αγοράζουν υψηλή ισχύ ώστε να μπορούν να έχουν πρόσβαση στις αγορές εμπορευμάτων και ενέργειας παγκοσμίως, ενισχύοντας έτσι την κατανάλωση ενέργειας και τον ανταγωνισμό για όλα τα είδη πόρων (Barbir & Ulgiati, 2008).

2.5. Η Κατανάλωση Τροφίμων στην Ελλάδα – Τάσεις και Μελέτες

Αντιπροσωπεύοντας περίπου το 50% εκατό του προϋπολογισμού ενός νοικοκυριού, τα τρόφιμα αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο των συνολικών δαπανών του νοικοκυριού (USDA, 2011). Επιπλέον, το «διατροφικό αποτύπωμα» ως δυναμικό φαινόμενο είναι μια ιδέα που αποκτά αυξανόμενη σημασία στη ζωή των καταναλωτών όσον αφορά τη μειωμένη θνησιμότητα (Kinsey, 1994), (Tilman & Clark, 2014), (Westhoek, et al., 2014). Ταυτόχρονα, η κατανάλωση τροφίμων μπορεί να έχει σοβαρές εξωτερικές επιπτώσεις για το περιβάλλον και τα συστήματα δημόσιας υγείας, καθώς απαιτεί πόρους όπως νερό, γη και ενέργεια ενώ επηρεάζει άμεσα την ανθρώπινη υγεία (Costarelli, et al., 2013). Ένας αυξανόμενος πληθυσμός θα οδηγήσει σε αλλαγή στις διατροφικές συνήθειες και θα αποτελέσει βασικό συστατικό των δεικτών ευημερίας στους τομείς της διατροφής και της υγείας (Zezza, et al., 2017). Η κατανάλωση των νοικοκυριών θα ποικίλλει μεταξύ των ηλικιακών ομάδων, καθώς κάθε γενιά συμπεριφέρεται διαφορετικά από τις προηγούμενες. Οι μελλοντικές γενιές μπορεί επίσης να χρειαστεί να προσαρμόσουν το καταναλωτικό πρότυπο και τη συμπεριφορά τους κατά τη διάρκεια της ζωής τους. Γενικά, η ευημερία των νοικοκυριών σχετίζεται συχνά με το επίπεδο πρόσληψης διατροφής και την ποιότητα της διατροφής (Sabates, et al., 2001).

Αρκετές μελέτες έχουν αφιερωθεί στην ανάλυση των χαρακτηριστικών των καταναλωτών σχετικά με τη ζήτηση για συγκεκριμένα είδη τροφίμων- ωστόσο λιγότερη προσοχή έχει δοθεί στις παραμέτρους του επιπέδου των δαπανών για τρόφιμα και την προθυμία αλλαγής αυτού του επιπέδου. Ο (Kostakis, 2014) εξέτασε τις δαπάνες των νοικοκυριών για τρόφιμα στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας ένα σύνολο δεδομένων από την Αθήνα και την Κρήτη. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι δημογραφικοί και κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες όπως το

εισόδημα, το φύλο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση και η απασχόληση επηρεάζουν σημαντικά τις δαπάνες για τρόφιμα. Βρέθηκαν ισχυρές συσχετίσεις μεταξύ δημογραφικών και κοινωνικοοικονομικών παραμέτρων και της στάσης των καταναλωτών στον πειραματισμό των δαπανών για τρόφιμα.

Ακόμη, οι (Athanassiou & Tsouma, 2017) εξέτασαν τον αντίκτυπο του πλούτου των νοικοκυριών στην καταναλωτική δαπάνη στην Ελλάδα, εστιάζοντας στον πλούτο των κατοικιών. Διαχωρίζει τις επιδράσεις του χρηματοοικονομικού και του στεγαστικού πλούτου, αποκαλύπτοντας μια σημαντική συν ολοκληρωμένη σχέση μεταξύ κατανάλωσης και πλούτου. Μακροπρόθεσμα, και οι δύο συνιστώσες του πλούτου επηρεάζουν την κατανάλωση, με τη στεγαστική περιουσία να έχει πιο έντονη επίδραση.

Κεφάλαιο 3ο – Εισόδημα, Κατανάλωση και Ευημερία Πολιτών

Στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας μας, θα προχωρήσουμε στην μελέτη και ανάλυση της βιβλιογραφίας, σχετικά με τις έρευνες που έχουν μελετήσει τη σχέση μεταξύ εισοδήματος, κατανάλωσης και ευημερίας των πολιτών. Στόχος του παρόντος κεφαλαίου είναι να αναδείξει το μέγεθος της σχέσης αυτής, καθώς και να παραθέσει γεγονότα, καταστάσεις και συνθήκες τα οποία μπορούν να την επηρεάσουν και τα οποία έχουν μελετηθεί και ερευνηθεί από τη σύγχρονη βιβλιογραφία.

3.1. Εισαγωγή

Στις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα, μετά την εμφάνιση της συζήτησης για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, και πιο συγκεκριμένα με τη συζήτηση θεμάτων που σχετίζονται με την κοινωνική πρόνοια και την κοινωνική πολιτική, η ευημερία των νοικοκυριών έχει ληφθεί ευρέως υπόψη στη βιβλιογραφία (Mehdi & Seyed Hossein , 2019). Η βελτίωση της ευημερίας των νοικοκυριών και, γενικότερα, η ανακούφιση της φτώχειας, στις μέρες μας, είναι ένας από τους κύριους στόχους της οικονομικής ανάπτυξης στον κόσμο.

Η πρόνοια μπορεί να εισαχθεί ως ένα είδος κυβερνητικής υποστήριξης που αποσκοπεί να υποστηρίξει ότι τα μέλη μιας κοινωνίας μπορούν να αποκτήσουν βασικές ανθρώπινες ανάγκες όπως στέγη και τροφή. Πολυάριθμες μελέτες έχουν δώσει έμφαση στην αξιολόγηση της κατάστασης ευημερίας του νοικοκυριού με διαφορετικές μεθόδους. Αυτές οι μελέτες έχουν ένα ευρύ φάσμα ευρημάτων. Οι περισσότερες από αυτές τις μελέτες υποστηρίζουν ότι το κατά κεφαλήν εισόδημα και το μερίδιο των δαπανών κατανάλωσης τροφίμων είναι κατάλληλος δείκτης για την παρακολούθηση της κατάστασης της ευημερίας του νοικοκυριού, ενώ άλλες υπολογιζόμενες ένας συνδυαστικός δείκτης είναι πιο κατάλληλος από έναν μοναδικό δείκτη για την αξιολόγηση της ευημερίας των νοικοκυριών (Khadijeh Rashidi , et al., 2021).

3.2. Ανασκόπηση της Βιβλιογραφίας

Οι (Meyer & Sullivan, 2006) εξέτασαν τις αλλαγές στην υλική ευημερία για τις οικογένειες που βρίσκονται στο κατώτατο σημείο της κατανομής εισοδήματος και κατανάλωσης, εστιάζοντας στις ανύπαντρες μητέρες. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, το εισόδημα στο κατώτερο δεκατημόριο έχει μειωθεί κατά σχεδόν 30%, ενώ το εισόδημα έχει αυξηθεί κατά περισσότερο από 15% για το τέταρτο και πέμπτο δεκατημόριο. Ωστόσο, οι τάσεις της κατανάλωσης δεν παρουσιάζουν ούτε απότομη μείωση στα χαμηλά εκατοστημόρια ούτε μεγάλη αύξηση στα υψηλότερα εκατοστημόρια. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι το δηλωθέν εισόδημα είναι απίθανο να παρέχει ένα συνεπές μέτρο μέτρησης λόγω των μεγάλων αλλαγών στις πηγές εισοδήματος και στα ποσοστά δήλωσης για τις ανύπαντρες μητέρες.

Ο (Ulrich, 2019) διερευνά την εξέλιξη της κατανάλωσης μέσω μιας θεωρίας που συνδέει τις προτιμήσεις με τις δυνάμεις κινήτρων. Αποκαλύπτει ότι η αύξηση του εισοδήματος και των καταναλωτικών ευκαιριών μεταβάλλει τις δυνάμεις κινήτρων, οδηγώντας σε μια συστηματικά μετασχηματισμένη δομή των καταναλωτικών δαπανών. Ωστόσο, η αύξηση της κατανάλωσης δεν οδηγεί απαραίτητα σε αύξηση της ευημερίας, ιδίως όταν οι δαπάνες είναι υψηλές. Η μέτρηση των επιπτώσεων στην ευημερία εξαρτάται από αυθαίρετα σημεία αναφοράς, εγείροντας ερωτήματα σχετικά με τα κανονιστικά θεμέλια της αύξησης της κατανάλωσης.

Οι (Conesa, et al., 2020) εξέτασαν μια φορολογική μεταρρύθμιση στις ΗΠΑ που μεταβαίνει στη φορολόγηση της κατανάλωσης αντί της φορολόγησης του εισοδήματος. Το προτεινόμενο σύστημα μεγιστοποιεί τη συνολική ευημερία εφαρμόζοντας επιδότηση 4% στα βασικά αγαθά και φόρο 68% στα μη βασικά αγαθά. Αυτό οδηγεί σε 10% υψηλότερη παραγωγή μακροπρόθεσμα, με μικρή αύξηση της ανισότητας. Ωστόσο διαπίστωσαν ότι το σημείο αναφοράς με προοδευτικούς φόρους εισοδήματος και ήπιους φόρους κατανάλωσης παρέχει υψηλότερη ευημερία στη σταθερή κατάσταση, ακόμη περισσότερο όταν λαμβάνεται υπόψη η μετάβαση.

Οι (Meyer & Sullivan, 2003) αξιολόγησαν τα μέτρα κατανάλωσης και εισοδήματος της υλικής ευημερίας των φτωχών, εστιάζοντας σε εννοιολογικούς και πραγματιστικούς λόγους. Εξετάζει την ποιότητα των τυποποιημένων δεδομένων, το σφάλμα μέτρησης, την υποδήλωση και συγκρίνει μικροδεδομένα από έρευνες με διοικητικά δεδομένα. Η μελέτη διαπιστώνει μια στενότερη σχέση μεταξύ κατανάλωσης και ευημερίας, ευνοώντας την κατανάλωση για τον καθορισμό των παροχών και την αξιολόγηση των προγραμμάτων μεταφοράς, ενώ το εισόδημα παραμένει χρήσιμο για τον καθορισμό της επιλεξιμότητας των προγραμμάτων.

Ο (Chamberlin , 2011) παρουσιάζει μια εκτίμηση του πραγματικού εισοδήματος, μια διορθωμένη εκδοχή του ΑΕΠ, που συνδέεται με τις τρέχουσες και μελλοντικές δυνατότητες κατανάλωσης. Διαφέρει από το πραγματικό ΑΕΠ με τη συνεκτίμηση της κεφαλαιακής κατανάλωσης, του καθαρού εισοδήματος και των μεταβιβάσεων στο εξωτερικό. Το μέτρο του πραγματικού εισοδήματος χρησιμοποιεί έναν αποπληθωριστή κατανάλωσης αντί για έναν γενικό αποπληθωριστή του ΑΕΠ, αποτιμώντας την παραγωγή σε μονάδες κατανάλωσης. Η προσέγγιση αυτή αντιμετωπίζει τους περιορισμούς του ΑΕΠ ως μέτρο ευημερίας και προσφέρει μια πιο ακριβή αναπαράσταση της οικονομικής δραστηριότητας.

Τέλος ο (Aitken, 2020) εξετάζει τις εξελίξεις στη μέτρηση της ευημερίας πέραν του ΑΕΠ, εστιάζοντας στην κατανομή του εισοδήματος, της κατανάλωσης και του πλούτου στους εθνικούς λογαριασμούς, στη χρήση του χρόνου ως μέτρο της ευημερίας και στις προκλήσεις της μέτρησης νέων, συχνά "δωρεάν" αγαθών και κρατικών υπηρεσιών. Προτείνει ότι το ΑΕΠ θα πρέπει να υποβαθμιστεί ώστε να αντικατοπτρίζει αντικειμενικά και υποκειμενικά μέτρα ευημερίας και να αντικατοπτρίζει καλύτερα την ετερογένεια των εμπειριών των ανθρώπων, καθώς επηρεάζει τις αποφάσεις της κυβέρνησης και της κοινωνίας.

3.3. Βιώσιμη Ευημερία

Οι συζητήσεις για τη βιώσιμη ευημερία άρχισαν να εμφανίζονται πρόσφατα και επικεντρώνονται στον επαναπροσδιορισμό της ευημερίας και της ευημερίας από οικολογική προοπτική, συχνά με έμφαση στις ανθρώπινες ανάγκες και τα πλανητικά όρια (Gough, 2017). Κάποια από την προηγούμενη βιβλιογραφία σε αυτόν τον τομέα άρχισε να εγείρει ερωτήματα σχετικά με τις συνδέσεις μεταξύ κοινωνικής πολιτικής και περιβάλλοντος, αλλά παρέμεινε στο περιθώριο των κυρίαρχων συζητήσεων κοινωνικής πολιτικής (Büchs, 2021).

Η τρέχουσα βιβλιογραφία για τη βιώσιμη ευημερία τείνει να υποστηρίζει θέσεις μετά την ανάπτυξη, όπου η «μετα-ανάπτυξη» μπορεί να γίνει κατανοητή ως ένας γενικός όρος που καλύπτει μια σειρά από κρίσιμες για την ανάπτυξη προσεγγίσεις, συμπεριλαμβανομένων των οικονομικών σταθερής κατάστασης (Daly & Farley, 2011). Η κριτική για την ανάπτυξη έχει πολλές συνέπειες για τα κράτη πρόνοιας επειδή τα σημερινά δυτικά συστήματα πρόνοιας και τα οικονομικά που βασίζονται στην ανάπτυξη συνδέονται στενά και εξαρτώνται αμοιβαία το ένα από το άλλο. Η χρηματοδότηση των κρατών πρόνοιας εξαρτάται επί του παρόντος από την οικονομική ανάπτυξη (BAILEY, 2015), ενώ τα κράτη πρόνοιας συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη και λειτουργούν ως οικονομικοί και κοινωνικοί σταθεροποιητές (Büchs, 2021).

Τα βιώσιμα συστήματα πρόνοιας θα επιδιώκουν να ξεπεράσουν την αμοιβαία εξάρτηση μεταξύ ανάπτυξης και ευημερίας καθιστώντας τη χρηματοδότηση της πρόνοιας ανεξάρτητη από την ανάπτυξη (π.χ. αντλώντας από φόρους που εξαρτώνται λιγότερο από την οικονομική ανάπτυξη, όπως φόροι στο φυσικό και χρηματοοικονομικό κεφάλαιο, τη γη ή την κληρονομιά) και με τη δημιουργία συστημάτων πρόνοιας που δεν είναι προσανατολισμένα στη δημιουργία συνολικής οικονομικής ανάπτυξης. Ενώ το ερώτημα του τρόπου με τον οποίο θα μπορούσαν να χρηματοδοτηθούν βιώσιμα συστήματα πρόνοιας, ή συγκεκριμένα το Καθολικό Βασικό Εισόδημα και οι Καθολικές Βασικές Υπηρεσίες, ξεφεύγει από το πεδίο εφαρμογής αυτού του εγγράφου, ο βαθμός στον οποίο η UBI και η UBS θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ένα μετα-αναπτυξιακό οικονομικό πλαίσιο θα είναι ένα από τα στοιχεία της αξιολόγησης (Büchs, 2021)

Κεφάλαιο 4ο – Μεθοδολογία Έρευνας

4.1. Ερευνητικό Υπόβαθρο και Γενική Περιγραφή Έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν και παρουσιαστούν οι διαδικασίες που χρησιμοποιήθηκαν για τη διεξαγωγή της έρευνας για την παρούσα διατριβή, συμπεριλαμβανομένης της διανομής και συλλογής των ερωτηματολογίων, καθώς και της επεξεργασίας, καταγραφής και παρουσίασης των δεδομένων. Αναλυτικότερα στο παρόν κεφάλαιο θα εκπονήσουμε και θα παρουσιάσουμε τη μεθοδολογία έρευνας που εφαρμόσαμε και ποια συμπεράσματα εξήχθησαν από αυτή.

Για σκοπούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας, η συγγραφέας πραγματοποίησε πρωτογενή έρευνα συλλογής στοιχείων και πληροφοριών από τους συμμετέχοντες στην έρευνα με την σύνταξη και διανομή ενός συν ολιστικού ερωτηματολογίου, ειδικά καταρτισμένο για σκοπούς της παρούσας έρευνας, με βάση το οποίο επιχειρήθηκε να εξαχθεί ένα συνολικό δείγμα στοιχείων και πληροφοριών οι οποίες αφορούν άμεσα το ερευνητικό ενδιαφέρον της εργασίας.

Η έρευνα διεξήχθη με τη χρήση ερωτηματολογίου που σχεδιάστηκε με τη χρήση πληροφοριών από την υπάρχουσα βιβλιογραφία και συμπεριλαμβανομένων ερευνών που έγιναν από άλλους ερευνητές στον τομέα της μελέτης. Το ερωτηματολόγιο καταρτίστηκε για αποκλειστικούς σκοπούς της ακαδημαϊκής μου έρευνας στα πλαίσια της διπλωματικής εργασίας με θέμα «Η Σχέση μεταξύ Κατανάλωσης, Εισοδήματος και Ευημερίας» για το Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και για σκοπούς τήρησης της εμπιστευτικότητας των απαντήσεων, η συμπλήρωσή του ήταν ανώνυμη.

Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε σε ποσοτική έρευνα καθώς η φύση της έρευνας το απαιτούσε. Η ποσοτική έρευνα, όπως ορίζεται από τον (Χρήστου, 1999) περιλαμβάνει τη χρήση στατιστικής ανάλυσης για τη συστηματική εξέταση φαινομένων με τη χρήση αριθμητικών δεδομένων και στατιστικών μεθοδολογιών. Στόχος της είναι ο εντοπισμός των υποκείμενων

αιτιών των μεταβολών αυτών των φαινομένων, οδηγώντας τελικά στη διατύπωση γενικεύσεων μέσω ερευνητικών υποθέσεων.

Συνήθως, η ποσοτική έρευνα προσπαθεί να γενικεύσει τα ευρήματά της σε έναν ευρύτερο πληθυσμό χρησιμοποιώντας ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα του πληθυσμού. Το δείγμα είναι ένα υποσύνολο του πληθυσμού που αποτελεί το αντικείμενο της έρευνας. Ως εκ τούτου, χρησιμοποιούνται επιστημονικές μέθοδοι που εγγυώνται ότι το δείγμα είναι όσο το δυνατόν πιο αντιπροσωπευτικό. Συνήθως, τα δεδομένα συλλέγονται μέσω ερωτηματολογίων.

Κάποια από τα βασικά χαρακτηριστικά της ποσοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε και τα οποία ενσωματώθηκαν στο ερευνητικό ερωτηματολόγιο είναι τα κάτωθι:

1. Ενσωματώθηκαν ερωτήσεις κλειστού τύπου
2. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν ήταν κοινές για το σύνολο των ερωτηθέντων
3. Πραγματοποιήθηκε στατιστική ανάλυση για σκοπούς επεξεργασίας και παρουσίασης των αποτελεσμάτων
4. Για την σχηματική απεικόνιση των αποτελεσμάτων, χρησιμοποιήθηκαν γραφήματα

4.2. Περιγραφή και Ανάπτυξη της Έρευνας

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας, είναι η διενέργεια έρευνας στα πλαίσια προσδιορισμού της σχέσης μεταξύ των εισοδημάτων, της κατανάλωσης και της ευημερίας που αισθάνονται οι Έλληνες πολίτες σύμφωνα με την υφιστάμενη κατάσταση της ελληνικής οικονομίας. Απώτερος στόχος της έρευνας είναι να διερευνήσει ανάλογα με την κοινωνική και εισοδηματική κατάσταση των νοικοκυριών της Ελλάδος, εάν υφίσταται επάρκεια εισοδημάτων για την κάλυψη των οικογενειακών και κοινωνικών αναγκών, ενώ παράλληλα να διερευνήσει πως η σχέση αυτή επηρεάζει την ψυχολογική και κοινωνική ευημερία των ανθρώπων.

Η εξαγωγή συμπερασμάτων από τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν στην παρούσα έρευνα, θεωρείται ότι θα συμβάλλουν θετικά στην υφιστάμενη βιβλιογραφία, ενώ αναμένεται μέσα από αυτά να δοθούν κίνητρα εναλλακτικά ερωτήματα, για μελλοντικές έρευνες. Αναλυτική περιγραφή και μεθοδολογία ανάπτυξης της έρευνας, παρουσιάζεται στις ακόλουθες ενότητες.

4.2.1. Ερευνητικό Ερώτημα

Κατόπιν ενδελεχούς βιβλιογραφικής ανασκόπησης και σε συνδυασμό με το σκοπό και τους στόχους της παρούσας διερεύνησης, προέκυψαν το κατωτέρω ερευνητικό ερώτημα, αναφορικά με τη σχέση μεταξύ εισοδήματος κατανάλωσης και ευημερίας:

Ερευνητικό Ερώτημα:

Τα πρόσωπα τα οποία παρουσιάζουν ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα υψηλότερο των 20.000€ και καταναλωτικές δαπάνες υψηλότερες των 500€, παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ευημερίας (Optimism);

4.3. Διανομή Ερωτηματολογίου - Συμμετέχοντες

Το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε ηλεκτρονικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Αναλυτικότερα το ερωτηματολόγιο διανεμήθηκε σε 100 άτομα, εκ των οποίων συλλέχθηκαν 86 απαντήσεις (ποσοστό συμμετοχής ερωτηθέντων 86%). Στόχος του ερωτηματολογίου ήταν να συλλέξει αξιόπιστες απαντήσεις, οι οποίες να αντιπροσωπεύουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τον βασικό σκοπό της έρευνας και να συμβάλλουν στο ερευνητικό πεδίο.

Τονίζεται ότι οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου, καθότι καταρτίστηκαν μέσω της εφαρμογής google forms, ήταν υποχρεωτικές ως προς την απάντησή τους, δηλαδή οι ερωτηθέντες έπρεπε να απαντήσουν υποχρεωτικά σε όλες τις ερωτήσεις προκειμένου να μπορέσουν να υποβάλλουν το ερωτηματολόγιο στον ερευνητή. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχουν κενά στα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν, δηλαδή οι απαντήσεις οι οποίες συλλέχθηκαν ήταν πλήρεις και αυτό ενισχύει περαιτέρω την αξιοπιστία της έρευνας.

4.4. Τύποι ερωτήσεων - Κλίμακες Ερωτηματολογίου

Η κατάρτιση του ερωτηματολογίου της έρευνας, περιείχε διάφορους τύπους κλιμάκων προκειμένου να μπορέσει η ερευνήτρια να συγκεντρώσει τις απαντήσεις που αναζητούσε με τον αποδοτικότερο δυνατό τρόπο καθώς και να δώσει στους ερωτηθέντες τη δυνατότητα να απαντήσουν στα ερωτήματα που τους τέθηκαν με μεγαλύτερη κατανόηση και με εξοικονόμηση χρόνου. Οι κλίμακες - ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν στο ερωτηματολόγιο ήταν οι εξής:

Κλίμακες πολλαπλής επιλογής

Οι κλίμακες πολλαπλής επιλογής, περιλαμβάνουν πιθανές απαντήσεις οι οποίες κινούνται κατά περίπτωση και ερώτηση από δύο (2) έως και έξι (6) πιθανές απαντήσεις. Ο ερωτώμενος στις ερωτήσεις αυτές μπορούσε να απαντήσει μία αποκλειστικά απάντηση.

Κλίμακα Likert

Πολλές εκ των ερωτήσεων του ερωτηματολογίου, περιλάμβαναν ερωτήματα οι απαντήσεις των οποίων είχαν καταρτιστεί με κλίμακα Likert. Στόχος της ερευνήτριας στις εν λόγω ερωτήσεις ήταν να εντοπίσει το βαθμό συμφωνίας των ερωτηθέντων με το ερώτημα το οποίο τέθηκε κατά περίπτωση. Οι πιθανές απαντήσεις που δινόταν κατά περίπτωση στην κλίμακα Likert της κάθε ερώτησης, ήταν πέντε (5) σε αριθμό.

Διχοτομικές κλίμακες

Οι διχοτομικές κλίμακες, χρησιμοποιήθηκαν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις και περιλάμβαναν δύο δυνατές απαντήσεις εκ των οποίων ο ερωτηθείς μπορούσε να αποδώσει μόνο μία απάντηση. Οι απαντήσεις των ερωτήσεων με διχοτομική κλίμακα περιλάμβαναν απαντήσεις με «Ναι» ή «Όχι».

Όπως ειπώθηκε και ανωτέρω, το ερωτηματολόγιο χωρίζεται σε τρία βασικά μέρη. Το σύνολο των ερωτήσεων και των τριών μερών ήταν είκοσι τέσσερις (24) και η διάκρισή τους σε κάθε μέρος είχε ως εξής:

- Μέρος Πρώτο - 9 Ερωτήσεις
- Μέρος Δεύτερο – 8 Ερωτήσεις
- Μέρος Τρίτο – 7 Ερωτήσεις

Κεφάλαιο 5ο – Παρουσίαση Αποτελεσμάτων Έρευνας

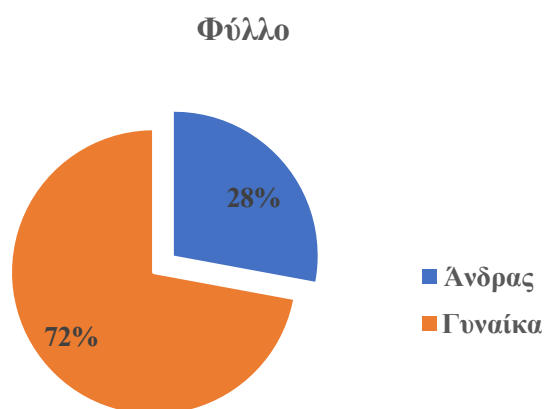
Στο τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνας. Αναλυτικότερα κατωτέρω θα αναλυθούν τα αποτελέσματα των απαντήσεων των ερωτηθέντων, ενώ για σκοπούς βέλτιστης κατανόησης των αποτελεσμάτων, παρατίθενται και τα αντίστοιχα στατιστικά διαγράμματα.

5.1. Παρουσίαση Απαντήσεων Έρευνας

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιάσουμε τα στατιστικά αποτελέσματα της έρευνάς μας, όπως αυτά έχουν προκύψει κατά σειρά στα ερωτήματα του ερωτηματολογίου το οποίο παρατέθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι αυτά έχουν ως εξής:

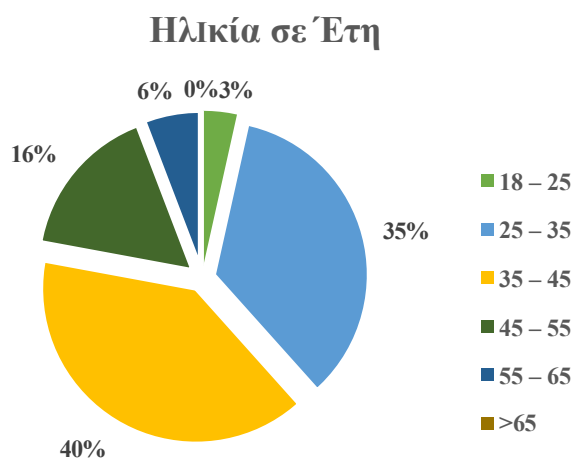
- **Φύλλο**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Άνδρας	24	27,9%
Γυναίκα	62	72,1%
Σύνολα	86	100%

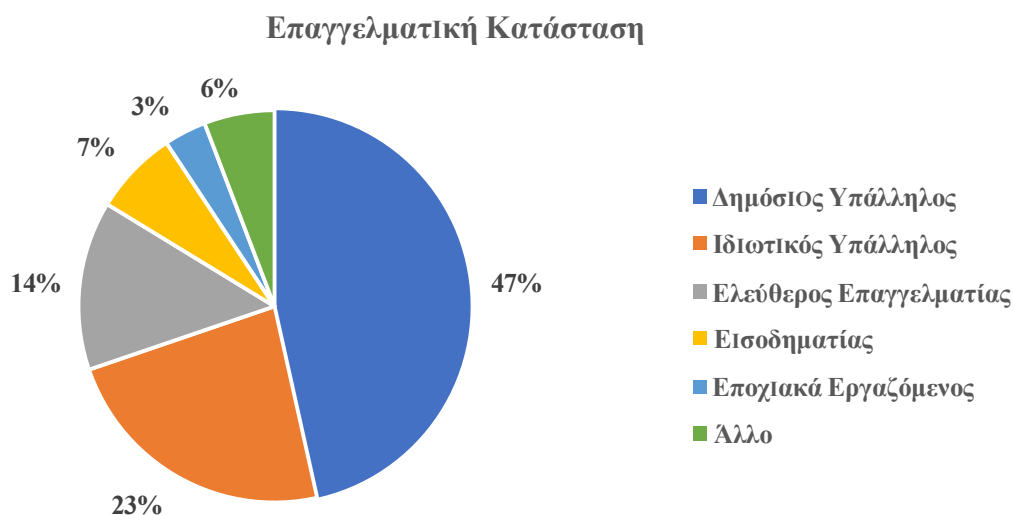
- **Ηλικία σε Έτη**

	Συχνότητα	Ποσοστό
<18	-	-
18 – 25	3	3,5%
25 – 35	30	34,9%
35 – 45	34	39,5%
45 – 55	14	16,3%
55 – 65	5	5,8%
>65	-	-
Σύνολα	86	100%

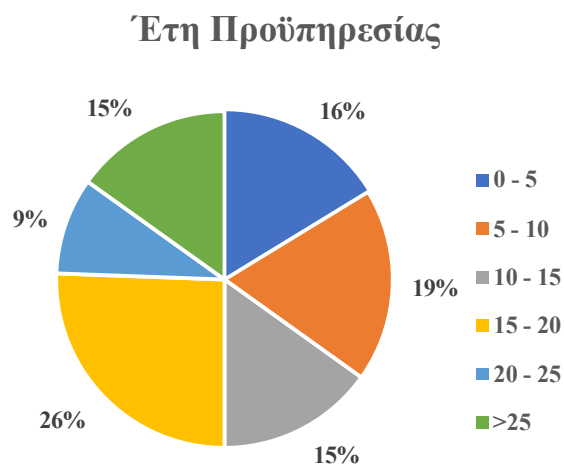
- Επαγγελματική Κατάσταση

	Συχνότητα	Ποσοστό
Δημόσιος Υπάλληλος	40	46.51%
Ιδιωτικός Υπάλληλος	20	23.26%
Ελεύθερος Επαγγελματίας	12	13.95%
Εισοδηματίας	6	6.98%
Εποχιακά Εργαζόμενος	3	3.49%
Άλλο	5	5.81%
Σύνολα	86	100%

- Έτη Προϋπηρεσίας (για όλες τις εργασίες μέχρι σήμερα)

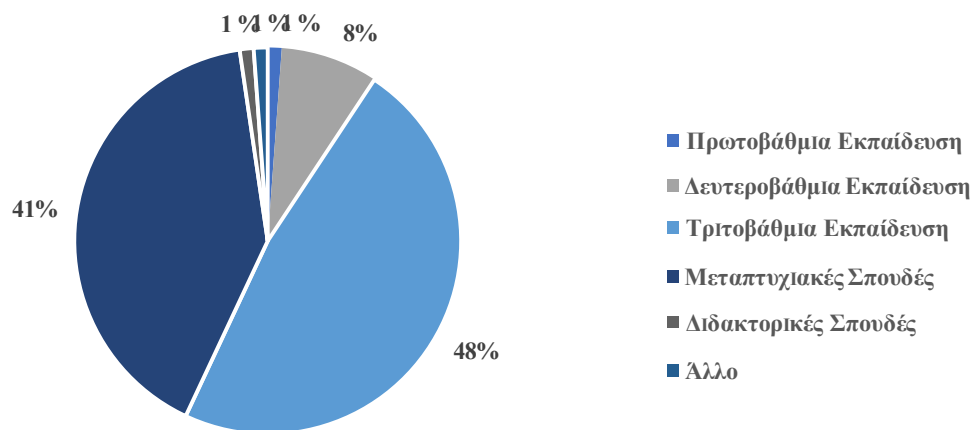
	Συχνότητα	Ποσοστό
0-5	14	16,28%
5-10	16	18,60%
10-15	13	15,12%
15-20	22	25,58%
20-25	8	9,30%
>25	13	15,12%
Σύνολα	86	100%

- **Μορφωτικό Επίπεδο**

	Συχνότητα	Ποσοστό
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	1	1,16%
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	7	8,14%
Τριτοβάθμια Εκπαίδευση	41	47,67%
Μεταπτυχιακές Σπουδές	35	40,70%
Διδακτορικές Σπουδές	1	1,16%
Άλλο	1	1,16%
Σύνολα	86	100%

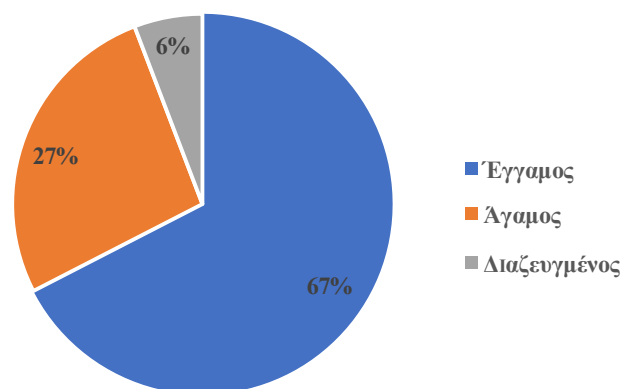
Μορφωτικό Επίπεδο

- **Οικογενειακή Κατάσταση**

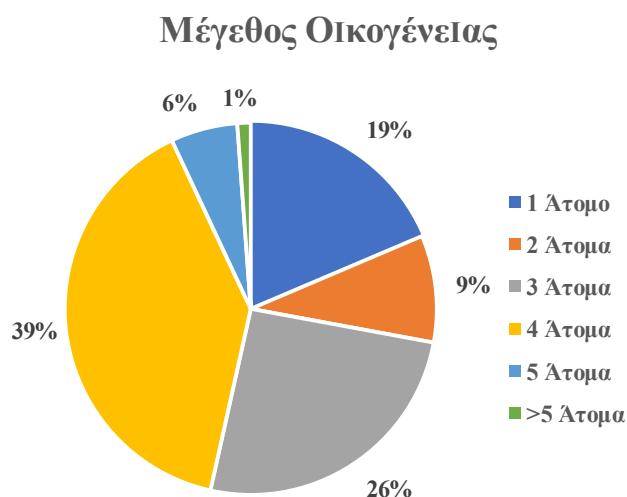
	Συχνότητα	Ποσοστό
Έγγαμος	58	67,44%
Άγαμος	23	26,74%
Διαζευγμένος	5	5,81%
Σύνολα	86	100%

Οικογενειακή Κατάσταση

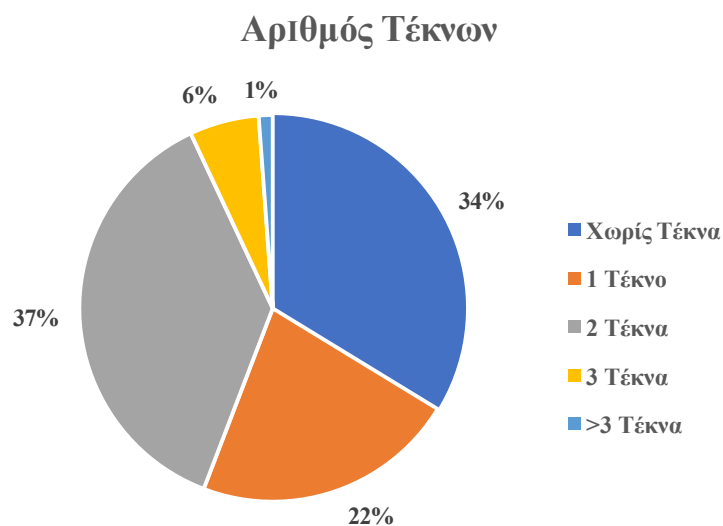
- Μέγεθος Οικογένειας

	Συχνότητα	Ποσοστό
1 Άτομο	16	18,60%
2 Άτομα	8	9,30%
3 Άτομα	22	25,58%
4 Άτομα	34	39,53%
5 Άτομα	5	5,81%
>5 Άτομα	1	1,16%
Σύνολα	86	100%

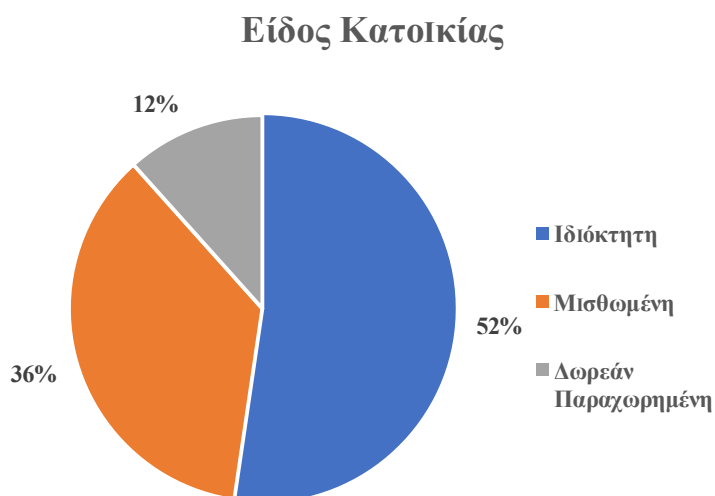
- Αριθμός Τέκνων

	Συχνότητα	Ποσοστό
Χωρίς Τέκνα	29	33,72%
1 Τέκνο	19	22,09%
2 Τέκνα	32	37,21%
3 Τέκνα	5	5,81%
>3 Τέκνα	1	1,16%
Σύνολα	86	100%

- Είδος Κατοικίας

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ιδιόκτητη	45	52,33%
Μισθωμένη	31	36,05%
Δωρεάν Παραχωρημένη	10	11,63%
Σύνολα	86	100%

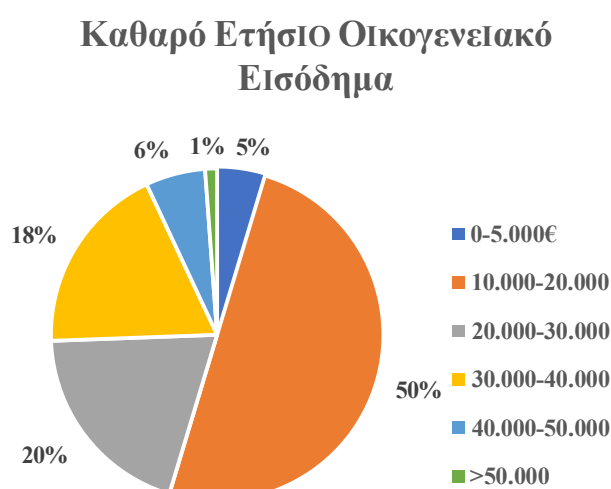
Αποτελέσματα Απαντήσεων Δεύτερου Μέρους Ερωτήσεων

Οι ερωτήσεις της παρούσας ενότητας, αποσκοπούν στη συλλογή ερευνητικών στοιχείων και δεδομένων προκειμένου να εντοπιστεί και να αξιολογηθεί η σχέση μεταξύ παραγόμενων εισοδημάτων και καταναλωτικών και μη δαπανών των ερωτηθέντων.

Τονίζεται εκ νέου ότι τα δεδομένα που συλλέγονται είναι εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για σκοπούς της παρούσας έρευνας.

1. Ποιο είναι το ύψος του ετήσιου καθαρού Οικογενειακού Εισοδήματός σας;

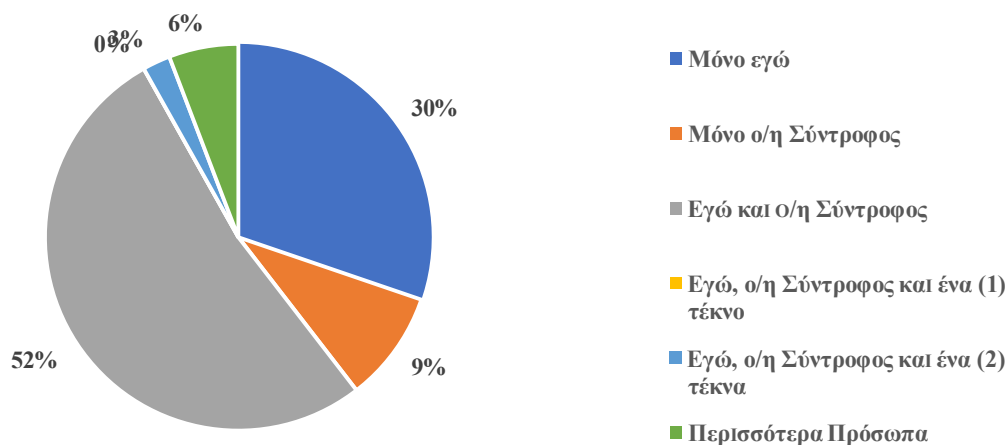
	Συχνότητα	Ποσοστό
0-5.000€	4	4,65%
10.000-20.000	43	50,00%
20.000-30.000	17	19,77%
30.000-40.000	16	18,60%
40.000-50.000	5	5,81%
>50.000	1	1,16%
Σύνολα	86	100%

2. Πόσα άτομα εργάζονται στο Νοικοκυριό σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Μόνο εγώ	26	30,23%
Μόνο ο/η Σύντροφος	8	9,30%
Εγώ και ο/η Σύντροφος	45	52,33%
Εγώ, ο/η Σύντροφος και ένα (1) τέκνο	-	-
Εγώ, ο/η Σύντροφος και ένα (2) τέκνα	2	2,33%
Περισσότερα Πρόσωπα	5	5,81%
Σύνολα	86	100%

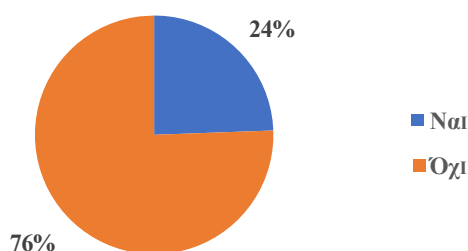
Άτομα που Εργάζονται στο Νοικοκυριό

3. Σε μηνιαία βάση λαμβάνεται Οικονομική βοήθεια από κάποιο συγγενικό σας πρόσωπο;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	21	24,42%
Όχι	65	75,58%
Σύνολα	86	100%

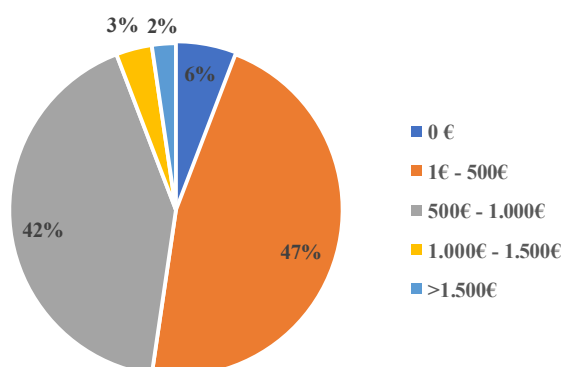
Λήψη Οικονομικής Βοήθειας

4. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση τις μέσες μηνιαίες πάγιες δαπάνες σας για την κατοικία σας (πχ ενοίκιο / δάνειο, ηλεκτρικό ρεύμα, ύδρευση - Όχι καταναλωτικές δαπάνες):

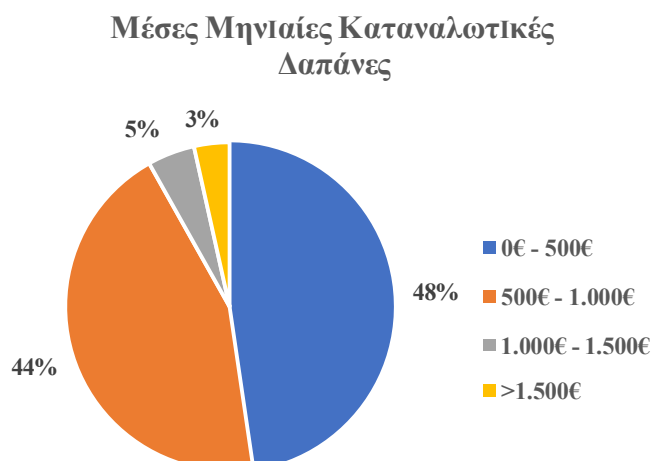
	Συχνότητα	Ποσοστό
0€	5	5,81%
1€ - 500€	40	46,51%
500€ - 1.000€	36	41,86%
1.000€ - 1.500€	3	3,49%
>1.500€	2	2,33%
Σύνολα	86	100%

Μέσες Μηνιαίες Δαπάνες (πλην Καταναλωτικών)

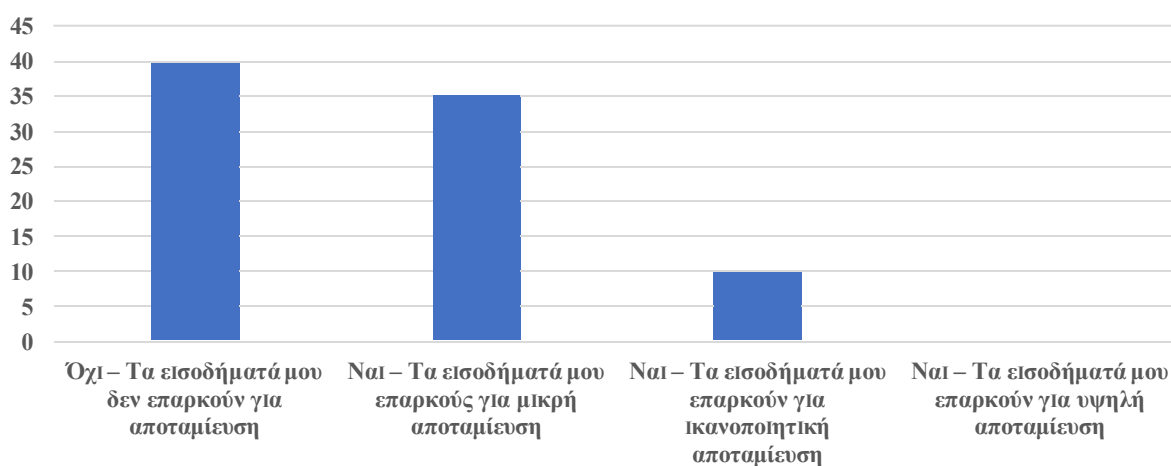
5. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση τις μέσες μηνιαίες πάγιες δαπάνες σας για καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες:

	Συχνότητα	Ποσοστό
0€ - 500€	41	47,67%
500€ - 1.000€	38	44,19%
1.000€ - 1.500€	4	4,65%
>1.500€	3	3,49%
Σύνολα	86	100%

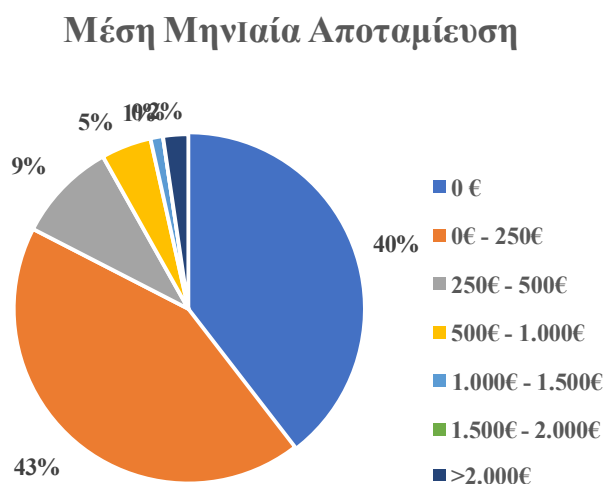
6. Σε ετήσια ή μηνιαία βάση, έχετε τη δυνατότητα αποταμίευσης ποσών από τα εισοδήματά σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Όχι – Τα εισοδήματά μου δεν επαρκούν για αποταμίευση	40	46,51%
Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για μικρή αποταμίευση	36	41,86%
Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για ικανοποιητική αποταμίευση	10	11,63%
Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για υψηλή αποταμίευση	-	-
Σύνολα	86	100%

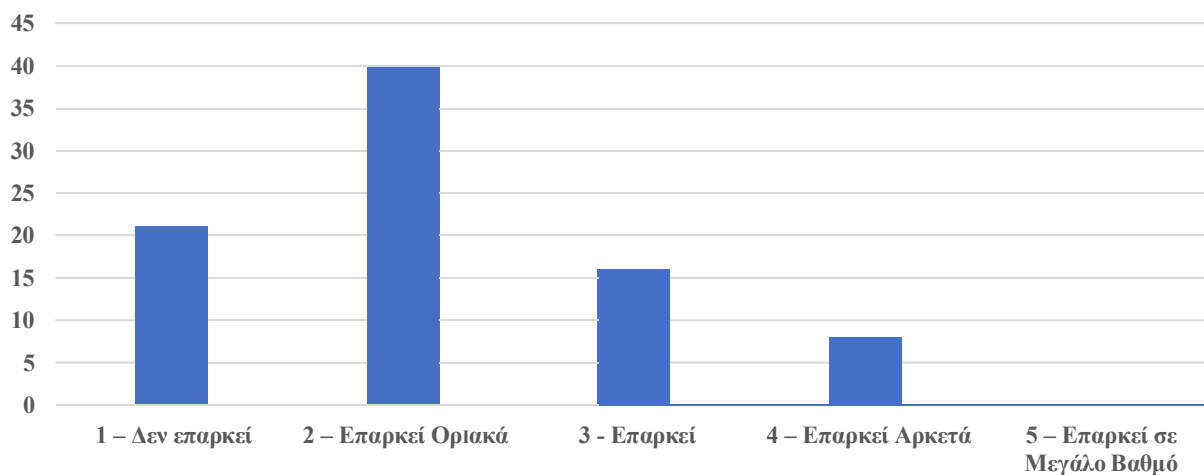
7. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση το μέσο μηνιαίο ύψος της αποταμίευσης που πραγματοποιείτε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
0€	34	39,53%
0€ - 250€	37	43,02%
250€ - 500€	8	9,30%
500€ - 1.000€	4	4,65%
1.000€ - 1.500€	1	1,16%
1.500€ - 2.000€	-	-
>2.000€	2	2,33%
Σύνολα	86	100%

8. Με βάση την κατωτέρω κλίμακα, κατά πόσο θεωρείτε ότι το μηνιαίο καθαρό εισόδημά σας επαρκεί για την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών του νοικοκυριού σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
1 – Δεν επαρκεί	21	24,42%
2 – Επαρκεί Οριακά	40	46,51%
3 - Επαρκεί	16	18,60%
4 – Επαρκεί Αρκετά	8	9,30%
5 – Επαρκεί σε Μεγάλο Βαθμό	1	1,16%
Σύνολα	86	100%

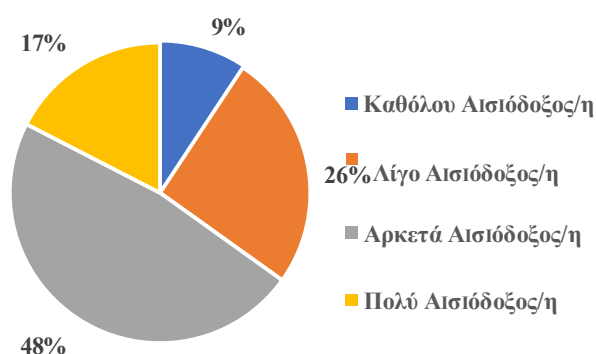
Αποτελέσματα Απαντήσεων Τρίτου Μέρους Ερωτήσεων

Οι ερωτήσεις του τρίτου μέρους, αποσκοπούν στην συλλογή στοιχείων και δεδομένων, αναφορικά με το βαθμό που οι ερωτηθέντες αισθάνονται ευημερία στην καθημερινότητά τους. Οι απαντήσεις που δόθηκαν είναι ίσως οι σημαντικότερες για σκοπούς της παρούσας έρευνας, καθώς αποκαλύπτουν τα συναισθήματα και την καθημερινότητα των πολιτών η οποία συνδέεται με την ψυχική τους υγεία και ευημερία είτε στο εργασιακό είτε στο οικογενειακό τους περιβάλλον. Τα αποτελέσματα των απαντήσεων παρουσιάζονται κατωτέρω:

1. Γενικά πόσο αισιόδοξος/η είστε για το μέλλον σας;

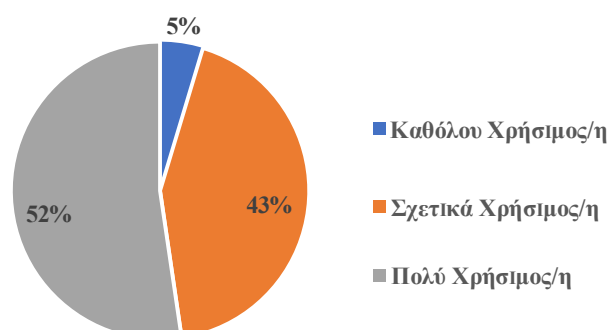
	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου Αισιόδοξος/η	8	9,30
Λίγο Αισιόδοξος/η	22	25,58%
Αρκετά Αισιόδοξος/η	41	47,67%
Πολύ Αισιόδοξος/η	15	17,44%
Σύνολα	86	100%

Αίσθημα Αισιοδοξίας

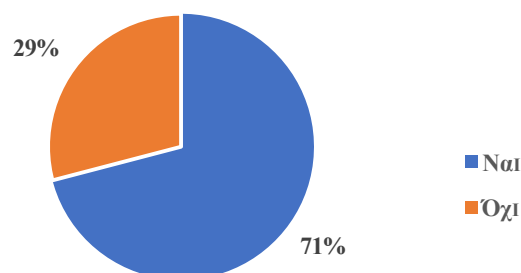
2. Πόσο χρήσιμος αισθάνεστε στα πλαίσια της εργασιακής σας σχέσης;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου Χρήσιμος/η	4	4,65%
Σχετικά Χρήσιμος/η	37	43,02%
Πολύ Χρήσιμος/η	45	52,33%
Σύνολα	86	100%

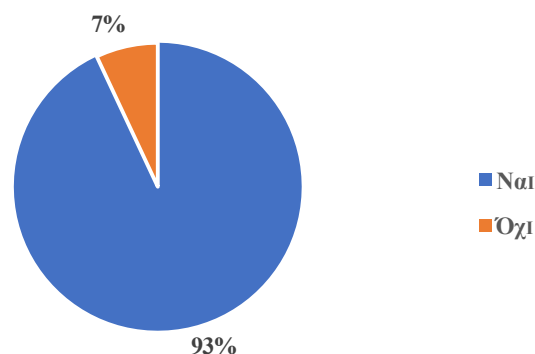
3. Θεωρείτε ότι στα πλαίσια της επαγγελματικής σας σχέσης, σας αρέσει αυτό που κάνετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	61	70.93%
Όχι	25	29.07%
Σύνολα	86	100%

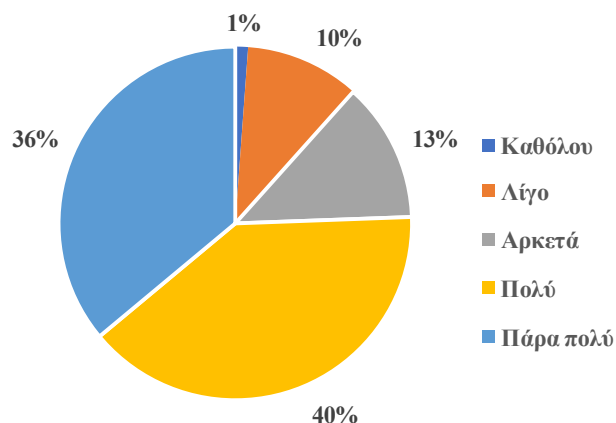
4. Θεωρείτε ότι το κοινωνικό σας περιβάλλον σας αξιολογεί ως θετικό άτομο;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Ναι	80	93,02%
Όχι	6	6,98%
Σύνολα	86	100%

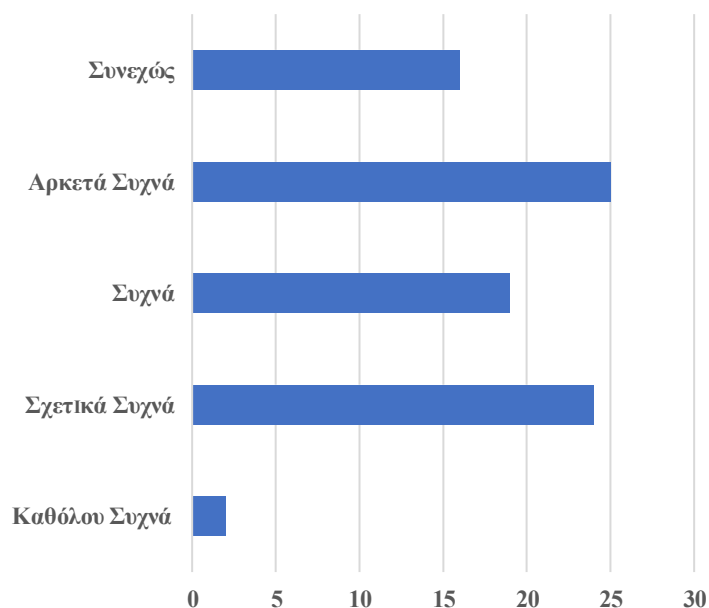
5. Σε ποιον βαθμό αισθάνεστε ότι οι άνθρωποι του κοινωνικού / οικογενειακού σας κύκλου σας αγαπούν;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου	1	1,16%
Λίγο	9	10,47%
Αρκετά	11	12,79%
Πολύ	34	39,53%
Πάρα πολύ	31	36,05%
Σύνολα	86	100%

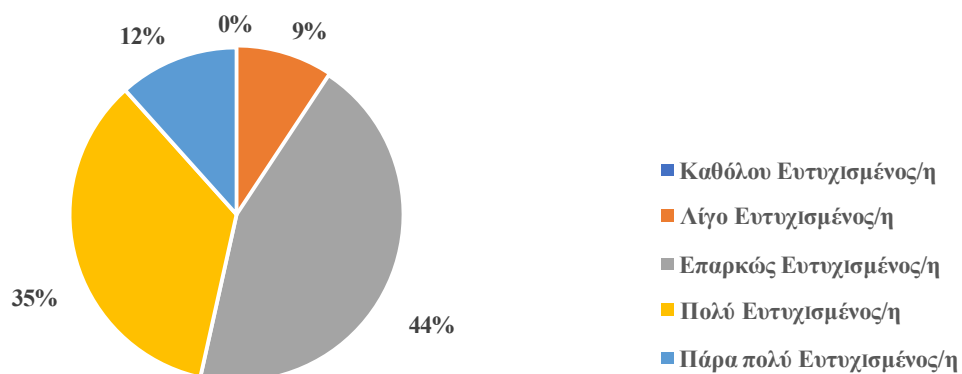
6. Πόσο συχνά νιώθετε άγχος στην καθημερινότητά σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου Συχνά	2	2,33%
Σχετικά Συχνά	24	27,91%
Συχνά	19	22,09%
Αρκετά Συχνά	25	29,07%
Συνεχώς	16	18,60%
Σύνολα	86	100,00%

7. Γενικότερα πόσο ευτυχισμένος θεωρείτε ότι είσαστε στη ζωή σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό
Καθόλου Ευτυχισμένος/η	-	-
Λίγο Ευτυχισμένος/η	8	9,30%
Επαρκώς Ευτυχισμένος/η	38	44,19%
Πολύ Ευτυχισμένος/η	30	34,88%
Πάρα πολύ Ευτυχισμένος/η	10	11,63%
Σύνολα	86	100,00%

5.2. Ανάλυση Αποτελεσμάτων

Από τις απαντήσεις των ερωτήσεων της έρευνας, θεωρείται ότι έχουν συλλεχθεί επαρκή δεδομένα προκειμένου να απαντηθεί το ερευνητικό ερώτημα της εργασίας το οποίο αναφέρεται στο πόσο σημαντική είναι η σχέση μεταξύ εισοδήματος, και κατανάλωσης και πως αυτή μπορεί να επηρεάσει (θετικά ή αρνητικά) την ευημερία των εργαζομένων στην μικρομεσαία τάξη.

Κάποιες βασικές παρατηρήσεις και συμπεράσματα τα οποία προκύπτουν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων των απαντήσεων στα ερωτήματα που τέθηκαν, αναλύονται κατωτέρω:

A. Βασικά Στοιχεία Ερωτηθέντων – Μέρος Α Ερωτηματολογίου

- Σχεδόν τα $\frac{3}{4}$ των ερωτηθέντων ήταν γυναίκες και το $\frac{1}{4}$ άνδρες.
- Τα $\frac{3}{4}$ των ερωτηθέντων ή ποσοστό 75% ήταν ηλικίας από 25 έως 45 έτη, δηλαδή στην αποκαλούμενη πιο παραγωγική διάρκεια της εργασιακής τους καριέρας.
- Οι μισοί σχεδόν από τους ερωτηθέντες ήταν δημόσιοι υπάλληλοι (47%) ενώ σημαντικά είναι τα ποσοστά των μισθωτών – ιδιωτικών υπαλλήλων (23%) και των ελευθέρων επαγγελματιών (14%). Συνεπώς ένα σημαντικό ποσοστό των απαντήσεων το έδωσαν άτομα τα οποία εργάζονται για τον δημόσιο τομέα.
- Αναφορικά με τα έτη προϋπηρεσίας στην αγορά εργασίας των ερωτηθέντων, παρατηρούμε ότι αυτά είναι σχετικά ισόποσα κατανεμημένα με τη διάρκεια από 15 έως 20 έτη προϋπηρεσίας, να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (26%)
- Το 88% των ερωτηθέντων, είναι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με το σχεδόν 50% αυτών να είναι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών. Συνεπώς παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού αποτελεί ανθρώπους με σημαντικές ακαδημαϊκές γνώσεις.
- Το 67% των ερωτηθέντων είναι παντρεμένοι ενώ το 27% άγαμοι. Το υπόλοιπο ποσοστό (6%) διαζευγμένοι.
- Το $\frac{1}{3}$ των ερωτηθέντων δήλωσε ότι δεν έχει τέκνα, ενώ το υπόλοιπο 67% δήλωσε ότι έχει τουλάχιστον ένα τέκνο.
- Τέλος, όσο αναφορά το είδος της κατοικίας, περίπου ο μισός πληθυσμός (52%) δήλωσε ότι έχει ιδιόκτητη κατοικία ενώ μισθωμένη κατοικία έχει το 96%. Αυτό σημαίνει ότι ο μισός πληθυσμός δεν πραγματοποιεί δαπάνες για δικαίωμα χρήσης πρώτης κατοικίας.

B. Στοιχεία για το Εισόδημα και την Κατανάλωση – Μέρος Β Ερωτηματολογίου

Τα βασικά στοιχεία, παρατηρήσεις και συμπεράσματα τα οποία εξήχθησαν από τις απαντήσεις του δεύτερου μέρους του ερωτηματολογίου, αναλύονται ως εξής:

- Το 50% των ερωτηθέντων, παρουσιάζουν ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα το οποίο κινείται μεταξύ 10.000-20.000€. Επίσης σχεδόν το 20% παρουσιάζει εισόδημα από 20.000€-30.000€ και ακόμα 20% από 30.000-40.000€. Γενικότερα συνολικό ποσοστό 80% παρουσιάζει εισοδήματα από 10.000-40.000€.
- Στην ερώτηση για το πόσα άτομα εργάζονται στο νοικοκυριό, το περίπου 52% (45 άτομα) δήλωσαν ότι εργάζονται 2 άτομα (αυτός/η και ο/η σύντροφος) ενώ το 30% (26 άτομα), δήλωσαν ότι εργάζεται μόνο ένα άτομο στο νοικοκυριό τους.
- Επίσης στην ερώτηση για το εάν λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από κάποιο συγγενικό τους πρόσωπο, τα $\frac{3}{4}$ απάντησαν ότι δεν λαμβάνουν οικονομική βοήθεια, ενώ το $\frac{1}{4}$ απάντησε ότι λαμβάνει.
- Επίσης ενδιαφέρον έχουν οι απαντήσεις στην ερώτηση για το ύψος των μέσων μηνιαίων δαπανών που πραγματοποιούνται για την κατοικία (Ενοίκιο, δάνειο, ρεύμα κλπ.). Το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτηθέντων (86%) ή 76 άτομα, δήλωσαν ότι οι μέσες μηνιαίες δαπάνες τους ανέρχονται από 1-1.000€ μηνιαίως σε οικογενειακό επίπεδο.
- Στην αντίστοιχη ερώτηση για τις μέσες μηνιαίες καταναλωτικές δαπάνες για αγορά προϊόντων και υπηρεσιών, το 92% των ερωτηθέντων, δήλωσε ότι ξοδεύει μηνιαίως επίσης από 1-1.000€.
- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι απαντήσεις της ερώτησης 6 του Β μέρους, σχετικά με την άποψη των ερωτηθέντων για το εάν επαρκούν τα εισοδήματά τους για μηνιαία ή ετήσια αποταμίευση. Οι απαντήσεις ήταν ότι το 47% δήλωσε ότι τα εισοδήματά τους δεν επαρκούν για αποταμίευση, ενώ το 42% δήλωσε ότι τα εισοδήματά τους επαρκούν για μία μικρή αποταμίευση. Επίσης ένα ποσοστό 11% δήλωσε ότι τα εισοδήματά τους επαρκούν για ικανοποιητική αποταμίευση.
- Επίσης αναφορικά με το μέσο ύψος της μηνιαίας αποταμίευσης, το μεγαλύτερο ποσοστό, ήτοι 83%, δήλωσε ότι αποταμιεύει μηνιαίως ποσό έως 250€. Επίσης το 9% δήλωσε ότι μπορεί να αποταμιεύσει έως 500€ μηνιαίως, ενώ μόνο το 3,5% δήλωσε ότι μπορεί να αποταμιεύσει μηνιαίως περισσότερα από 1.000€.

Γ. Στοιχεία για το Εισόδημα και την Κατανάλωση – Μέρος Β Ερωτηματολογίου

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις των ερωτηθέντων, σχετικά με το συναίσθημα της ευημερίας όπου αποτελεί και το βασικό θέμα προς εξέταση της παρούσας έρευνας. Αυτά έχουν ως εξής:

- Περισσότερο από 60% των ερωτηθέντων (συγκεκριμένα το 65%) δήλωσε ότι είναι αρκετά έως πολύ αισιόδοξοι για το μέλλον τους.
- Επίσης στην ερώτηση για το πόσο χρήσιμο αισθάνονται οι ερωτηθέντες στα πλαίσια της εργασιακής τους σχέσης, το 52% απάντησε ότι αισθάνονται πολύ χρήσιμοι, το 43% απάντησε ότι αισθάνονται σχετικά χρήσιμοι, ενώ μόλις το 4% απάντησε ότι δεν αισθάνονται χρήσιμοι στην εργασία τους.
- Επίσης μεγάλο ενδιαφέρον έχουν οι απαντήσεις που έδωσαν οι ερωτηθέντες σχετικά με το εάν τους αρέσει αυτό που κάνουν στα πλαίσια της εργασίας τους. Το 71% περίπου απάντησε ότι τους αρέσει αυτό που κάνουν στα πλαίσια της εργασιακής τους σχέσης, ενώ το 29% απάντησε ότι δεν τους αρέσει. Το ποσοστό 29% θεωρείτε υψηλό και δείχνει ότι ένα μεγάλο ποσοστό του δείγματος, κάνει την δουλειά του χωρίς να αισθάνεται ευχαρίστηση για αυτή.
- Επίσης στην ερώτηση για το εάν το κοινωνικό σας περιβάλλον σας αξιολογεί ως θετικό άτομο, το 93% (80 άτομα) απάντησε με «Ναι», ενώ μόλις το 7% (6 άτομα) απάντησε με «Όχι». Αυτό δείχνει γενικά ότι υφίσταται θετική σχέση ανάμεσα στους ερωτηθέντες και στο κοινωνικό περιβάλλον, γεγονός το οποίο ενισχύει το αίσθημα της ευημερίας.
- Στην ερώτηση σχετικά με το ποιον βαθμό θεωρούν ότι οι άνθρωποι του κοινωνικού κύκλου τους αγαπούν, τα αποτελέσματα δείχνουν γενικότερα ότι επικρατεί το γενικό συναίσθημα της αγάπης. Ποιο συγκεκριμένα, ποσοστό περίπου 76%, δήλωσε ότι τους αγαπούν από πολύ έως πάρα πολύ, ενώ ποσοστό 13% αρκετά. Παρόλα αυτά ενδιαφέρον έχει ότι ποσοστό περίπου 12% δήλωσε ότι αισθάνεται ότι τους αγαπούν λίγο.
- Ισοσκελή και κατανεμημένα είναι τα ποσοστά των απαντήσεων σχετικά με το αίσθημα άγχους που αισθάνονται οι ερωτηθέντες. Το 19% δήλωσε ότι αισθάνεται άγχος συνεχώς, το 29% αρκετά συχνά, το 22% συχνά, το 29% σχετικά συχνά και μόλις το 2% καθόλου.

- Τέλος αναφορικά με το αίσθημα της ευτυχίας, το 12% δήλωσαν πάρα πολύ ευτυχισμένοι, το 35% πολύ ευτυχισμένοι, το 44% επαρκώς ευτυχισμένοι, ενώ μόλις το 9% λίγο ευτυχισμένοι.

5.3. Σύνοψη Βασικών Απαντήσεων

Από τις απαντήσεις των ερωτημάτων και τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν στα πλαίσια της παρούσας έρευνας, εξάγονται πολλαπλά και χρήσιμα συμπεράσματα σε σχέση με το ερευνητικό ερώτημα της παρούσας έρευνας.

Αρχικά σε ότι αφορά τα εισοδήματα τα οποία δήλωσαν οι ερωτηθέντες ότι λαμβάνουν σε οικογενειακό επίπεδο, αυτά φαίνεται ότι κινούνται ως εξής σύμφωνα με τον μέσο ετήσιο μηνιαίο μισθό των Ελλήνων:

Το 50% του δείγματος δήλωσε ότι βρίσκεται εντός του εύρους του μέσου μηνιαίου και κατ' επέκταση ετήσιου εισοδήματος (δηλαδή εντός του εύρους 10.000 – 20.000€. Επίσης σημαντικό είναι το ποσοστό 45% το οποίο κινείται είτε στα ανωτέρω όρια είτε πάνω από αυτά όσο αναφορά τα ετήσια εισοδήματά του. Για λόγους σύγκρισης παραθέτουμε κατωτέρω την έρευνα με τα ετήσια αποτελέσματα τα οποία δείχνουν την εξέλιξη του μέσου μισθού των Ελλήνων Πολιτών για τα τελευταία χρόνια:

Ημ/νία	Αρ. Εργαζόμενων	αύξηση % ανά έτος	αύξηση % από 2019	Σύνολο μεικτών αποδοχών / αρ. εργαζόμενων	Αναγωγή σε μηνιαίες αποδοχές ετήσιας βάσης (*14/12)	αύξηση % ανά έτος	αύξηση % από 2019
31/5/2019	2.174.190			1.043,46 €	1.217,37 €		
31/5/2020	2.046.162	-6%	-6%	1.071,83 €	1.250,47 €	3%	3%
31/5/2021	2.274.989	11%	5%	1.054,30 €	1.230,02 €	-2%	1%
31/5/2022	2.446.514	8%	13%	1.104,69 €	1.288,81 €	5%	6%
31/5/2023	2.579.222	5%	19%	1.184,35 €	1.381,74 €	7%	14%

Πηγή: (Ακρίβου, 2023)

Συνεπώς τα ποσοστά των απαντήσεων δείχνουν ότι οι ερωτηθέντες, δεν απειλούνται από απρόσμενες καταστάσεις στις οποίες τα εισοδήματά τους δεν επαρκούν προκειμένου να καλύψουν τις οικογενειακές και καταναλωτικές τους ανάγκες.

Σε ότι αφορά τα αποτελέσματα για την κατανάλωση των ερωτηθέντων και τη σχέση της με τα ετήσια οικογενειακά (ή ατομικά σε περίπτωση ενός προσώπου) εισοδήματα τα οποία λαμβάνουν, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι ερωτηθέντες ξοδεύουν κατά πλειοψηφία έως και 1.000€ μηνιαίως για τις δαπάνες κατοικίας τους και το ίδιο εύρος για τις καταναλωτικές τους δαπάνες.

Σε συνδυασμό με το ερώτημα για το εάν τα εισοδήματά τους επαρκούν για την πραγματοποίηση αποταμίευσης, καθότι ένα ποσοστό περίπου 53% δήλωσε ότι μπορεί να πραγματοποιεί από μία μικρή έως μία επαρκή αποταμίευση σε μηνιαία βάση, εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα εισοδήματα που λαμβάνουν οι ερωτηθέντες σε συνδυασμό με τις καταναλωτικές τους δαπάνες επαρκούν είτε σε μικρό είτε σε επαρκή επίπεδο προκειμένου να μην αντιμετωπίζουν τα νοικοκυριά προβλήματα στην καθημερινότητά τους και στην κάλυψη τακτικών και έκτακτων αναγκών τους. Παρόλα αυτά θα πρέπει να τονίσουμε και το σημαντικό ποσοστό 46% το οποίο δήλωσε ότι τα εισοδήματά τους δεν επαρκούν για αποταμίευση, όπου εκεί θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι κάποια νοικοκυριά ενδέχεται με τα εισοδήματα που λαμβάνουν να μη καλύπτουν ή να καλύπτουν οριακά τις καταναλωτικές τους ανάγκες.

Τέλος αναφορικά με το αίσθημα της ευτυχίας και της ευημερίας το οποίο αισθάνονται οι ερωτηθέντες πολίτες, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι κατά πλειοψηφία, αυτοί αισθάνονται τόσο ευτυχισμένοι όσο και χρήσιμοι στην καθημερινότητά τους και ακόμη ότι οι άνθρωποι του οικογενειακού και κοινωνικού τους κύκλου τους αγαπούν και σχηματίζουν θετική εντύπωση για αυτούς. Παρόλα αυτά σημαντικό είναι να τονίσουμε το αίσθημα του άγχους το οποίο αισθάνονται οι ερωτηθέντες το οποίο σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να δημιουργεί αρνητικά συναισθήματα στους ανθρώπους.

Συνεπώς από τα ανωτέρω ζητήματα συμπεραίνουμε ότι υφίσταται θετική σχέση μεταξύ κατανάλωσης, εισοδήματος και ευημερίας των πολιτών της μικρομεσαίας τάξης.

5.4. Στατιστική Έρευνα

Στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας και για σκοπούς απάντησης του ερευνητικού ερωτήματος, διενεργήθηκε αντίστοιχη στατιστική έρευνα κατά την οποία πραγματοποιήθηκε έλεγχος t-test, ανάμεσα σε δύο ομάδες. Η πρώτη ομάδα αφορά ερωτώμενους οι οποίοι παρουσιάζουν καθαρό ετήσιο οικογενειακό εισόδημα χαμηλότερο από το επίπεδο των 20.000 ευρώ καθώς και τους ερωτώμενους οι οποίοι παρουσιάζουν ετήσιο

καθαρό οικογενειακό εισόδημα υψηλότερο των 20.000€. Ο πληθυσμός των προσώπων που παρουσιάζουν εισοδήματα χαμηλότερα των 20.000€ ανέρχεται σε 47 πρόσωπα ενώ αυτών που παρουσιάζουν εισοδήματα υψηλότερα των 20.000€ ανέρχονται σε 39 πρόσωπα. Στόχος της στατιστικής έρευνας ήταν να τεκμηριωθεί εύλογα εάν τα άτομα που λαμβάνουν εισοδήματα υψηλότερα των 20.000€ θεωρούν πως έχουν μεγαλύτερη ευημερία η όχι.

Με τον ίδιο τρόπο έγινε έλεγχος t-test ανάμεσα στα άτομα που ξοδεύουν έως και 500 ευρώ για τις καταναλωτικές τους δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες και αυτούς που ξοδεύουν περισσότερα από 500 ευρώ. Και σε αυτή τη περίπτωση η σύγκριση έγινε σε σχέση με τα ερωτήματα 1, 2, 5, 6 και 7 της τρίτης ενότητας του ερωτηματολογίου περί ευημερίας με στόχο να δούμε εάν τα άτομα που ξοδεύουν περισσότερα από 500 ευρώ θεωρούν ότι έχουν λιγότερη η περισσότερη ευημερία από τα άτομα που ξοδεύουν λιγότερα.

Group Statistics

	Income	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Optimism	1	20	2,55	1,276	,285
	2	25	3,32	1,030	,206

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances				t-test for Equality of Means				95% Confidence Interval of the Difference	
		F	Sig.	t	df	Significance One-Sided p	Two-Sided p	Mean Difference	Std. Error Difference	Lower	Upper
Optimism	Equal variances assumed	1,276	,265	-2,241	43	,015	,030	-,770	,344	-1,463	-,077
	Equal variances not assumed			-2,188	36,171	,018	,035	-,770	,352	-1,484	-,056

Independent Samples Effect Sizes

		Standardizer ^a	Point Estimate	95% Confidence Interval	
				Lower	Upper
Optimism	Cohen's d	1,145	-,672	-1,274	-,064
	Hedges' correction	1,166	-,661	-1,251	-,063
	Glass's delta	1,030	-,748	-1,366	-,116

a. The denominator used in estimating the effect sizes.

Cohen's d uses the pooled standard deviation.

Hedges' correction uses the pooled standard deviation, plus a correction factor.

Glass's delta uses the sample standard deviation of the control group.

Παρατηρούμε τη στήλη Significance (one-sided p) τη γραμμή Equal variances assumed. Για να υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο ομάδων θα πρέπει η τιμή να είναι <0.05 . Εδώ είναι 0.015 οπότε υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στους μέσους των δύο ομάδων.

Στη συνέχεια παρατηρούμε το 95% confidence interval που μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το σε ποιο διάστημα θα βρίσκεται η διαφορά στον πληθυσμό με πιθανότητα 95%. Θέλουμε και τα δύο άκρα του διαστήματος να είναι θετικά ή και τα δύο αρνητικά. Αν έχουμε 1 άκρο θετικό και 1 αρνητικό τότε δεν μπορούμε να βγάλουμε κάποιο συμπέρασμα. Αυτό γιατί αρνητική διαφορά στην μεταβλητή που ελέγχουμε (εδώ Optimism) σημαίνει ότι η δεύτερη ομάδα έχει μεγαλύτερο μέσο ενώ θετική ότι έχει μικρότερο. Όταν και τα δύο άκρα του διαστήματος είναι είτε αρνητικά είτε θετικά, αυτό σημαίνει ότι σε κάθε περίπτωση ο μέσος της μιας ομάδας θα είναι μεγαλύτερος από τον μέσο της άλλης.

Όταν το 1 άκρο είναι θετικό και το άλλο αρνητικό (δηλαδή το διάστημα περιέχει και το 0), αυτό σημαίνει ότι μπορεί να μην υπάρχει καμία διαφορά (όταν η διαφορά είναι 0), μπορεί ο πρώτος μέσος να είναι μεγαλύτερος (όταν η διαφορά είναι θετική) ή ο δεύτερος μέσος να είναι μεγαλύτερος (όταν η διαφορά είναι αρνητική) και συνεπώς δεν μπορεί να προκύψει κάποιο συμπέρασμα. Εδώ το 95% διάστημα εμπιστοσύνης είναι το (-1.463, -0.77). Δηλαδή, στον πληθυσμό η διαφορά των μέσων θα βρίσκεται με 95% πιθανότητα μεταξύ αυτών των τιμών. Είναι και τα δύο άκρα αρνητικά, άρα ο μέσος της δεύτερης ομάδας είναι μεγαλύτερος.

Από τα αποτελέσματα της στατιστικής έρευνας και με βάση την υπόθεση του ερευνητικού ερωτήματος και τα στοιχεία της ανάλυσης t-test μεταξύ των εξεταζόμενων μεταβλητών, επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση και έτσι εξάγεται το συμπέρασμα ότι τα πρόσωπα τα οποία παρουσιάζουν ετήσιο καθαρό οικογενειακό εισόδημα υψηλότερο των 20.000€, παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ευημερίας.

Συνεπώς η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Η παρούσα εργασία είχε ως στόχο να μελετήσει το ζήτημα της σχέσης μεταξύ εισοδήματος, κατανάλωσης και ευημερίας των πολιτών τόσο σε θεωρητικό όσο και σε ερευνητικό επίπεδο. Αναλυτικότερα στα πλαίσια της εργασίας, πραγματοποιήσαμε αναλυτική βιβλιογραφική έρευνα προκειμένου να μπορέσουμε να διαπιστώσουμε τι έχουν εξάγει ως αποτελέσματα οι προηγούμενες έρευνες τα οποία και παραθέσαμε.

Παρόλα αυτά η σημαντικότητα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, έγκειται στο ερευνητικό της κομμάτι, δηλαδή στα αποτελέσματα τα οποία έχουν ληφθεί από τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου τα οποία κατόπιν ανάλυσής τους έχει εξαχθεί το συμπέρασμα ότι υφίσταται θετική σχέση μεταξύ κατανάλωσης εισοδήματος και ευημερίας των πολιτών στην μικρομεσαία τάξη στην Ελλάδα.

Η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε (t-test) στην οποία φαίνεται ότι τα πρόσωπα τα οποία παρουσιάζουν εισοδήματα υψηλότερα των 20.000€ και πραγματοποιούν δαπάνες υψηλότερες των 500€, παρουσιάζουν υψηλότερα επίπεδα ευημερίας.

Μελλοντικές προτάσεις και ερευνητικές προσεγγίσεις θα πρέπει να επικεντρωθούν στην περαιτέρω εις βάθος μελέτη συγκεκριμένων ομάδων πολιτών της μικρομεσαίας τάξης, και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε συγκεκριμένες μορφές καταναλώσεων όπως για παράδειγμα η κατανάλωση ενέργειας ή η κατανάλωση τροφίμων τα οποία έχουν χαμηλό περιβαλλοντικό αποτύπωμα και είναι πιο βιώσιμα.

Παράρτημα Ι – Ερευνητικό Ερωτηματολόγιο

Το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος της έρευνάς μου στα πλαίσια της Διπλωματικής μου Εργασίας με θέμα "Η σχέση μεταξύ Κατανάλωσης, Εισοδήματος και Ευημερίας"

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου είναι ανώνυμη και τα αποτελέσματα της έρευνας θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για ακαδημαϊκούς σκοπούς στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών με τίτλο "Βιώσιμη Λογιστική, Χρηματοοικονομική και Διακυβέρνηση".

Το ερωτηματολόγιο καταρτίστηκε σε ηλεκτρονική μορφή με τη χρήση του διαδικτυακού εργαλείου Google Forms. Η μέθοδος αυτή προτιμήθηκε σε σχέση με την φυσική κατάρτισή του σε φυσική μορφή (χαρτί) καθώς με αυτό τον τρόπο εξοικονομήθηκε χρόνος ως προς τη διανομή του, ενώ με τη χρήση του ως άνω εργαλείου η συγγραφέας κατόρθωσε να συγκεντρώσει με μεγαλύτερη ταχύτητα και αποτελεσματικότητα τα δεδομένα των απαντήσεων ενώ ευκολότερη ήταν και η επεξεργασία των δεδομένων καθώς αυτή πραγματοποιήθηκε με αυτοματοποιημένο τρόπο.

Ενότητα Ι" – ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Οι ερωτήσεις της πρώτης ενότητας αποσκοπούν στη συλλογή στοιχείων Γενικού Περιεχομένου από τους ερωτηθέντες. Σκοπός της ενότητας είναι η κατανομή των αποτελεσμάτων της έρευνας σε κοινωνικές ομάδες ανάλογα με τα κοινωνικά κριτήρια των ερωτηθέντων (πχ φύλλο, οικογενειακή κατάσταση κλπ.). Οι ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

1. Φύλλο

- Άνδρας
- Γυναίκα
- Άλλο

2. Ηλικία (σε έτη)

- < 18
- 18 – 25
- 25 – 35
- 35 – 45
- 45 – 55
- 55 – 65

- 65

3. Επαγγελματική Κατάσταση

- Δημόσιος Υπάλληλος
- Ιδιωτικός Υπάλληλος
- Ελεύθερος Επαγγελματίας
- Εισοδηματίας
- Εποχιακά εργαζόμενος
- Άνεργος
- Άλλο

4. Έτη Προϋπηρεσίας

- 0 – 5
- 5 – 10
- 10 – 15
- 15 – 20
- 20 – 25
- 25

5. Μορφωτικό Επίπεδο

- Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
- Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση
- Τριτοβάθμια Εκπαίδευση
- Μεταπτυχιακές Σπουδές
- Διδακτορικές Σπουδές

6. Οικογενειακή Κατάσταση

- Άγαμος/η
- Έγγαμος/η
- Διαζευγμένος/η

7. Μέγεθος Οικογένειας

- 1 Άτομο
- 2 Άτομα
- 3 Άτομα
- 4 Άτομα
- 5 Άτομα
- > 5 Άτομα

8. Αριθμός Τέκνων

- Χωρίς Τέκνα
- 1 Τέκνο
- 2 Τέκνα
- 3 Τέκνα

- >3 Τέκνα

9. Είδος Κατοικίας

- Ιδιόκτητη Κατοικία
- Μισθωμένη Κατοικία
- Δωρεάν Παραχωρημένη Κατοικία
- Άλλο

Ενότητα 2^η – ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΕΙΣΟΔΗΜΑ & ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ

Οι ερωτήσεις της παρούσας ενότητας, αποσκοπούν στη συλλογή ερευνητικών στοιχείων και δεδομένων προκειμένου να εντοπιστεί και να αξιολογηθεί η σχέση μεταξύ παραγόμενων εισοδημάτων και καταναλωτικών και μη δαπανών των ερωτηθέντων.

Τονίζεται εκ νέου ότι τα δεδομένα που συλλέγονται είναι εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για σκοπούς της παρούσας έρευνας. Οι ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

1. Ποιο είναι το ύψος του ετήσιου Καθαρού Εισοδήματός σας:

- 0€ - 5.000€
- 10.000€ - 20.000€
- 20.000€ - 30.000€
- 30.000€ - 40.000€
- 40.000€ - 50.000€
- > 50.000€

2. Πόσα άτομα εργάζονται στο νοικοκυριό σας:

- Μόνο εγώ
- Μόνο ο/η Σύντροφος
- Εγώ και ο/η Σύντροφος
- Εγώ ο/η Σύντροφος και ένα (1) τέκνο
- Εγώ ο/η Σύντροφος και δύο (2) τέκνα
- Περισσότερα πρόσωπα

3. Σε μηνιαία ή ετήσια βάση λαμβάνεται Οικονομική βοήθεια από κάποιο συγγενικό σας πρόσωπο (πχ γονείς);

- Ναι
- Όχι

- 4. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση τις μέσες μηνιαίες πάγιες δαπάνες σας για την κατοικία σας (πχ ενοίκιο/δάνειο, ηλεκτρικό ρεύμα, ύδρευση – Όχι καταναλωτικές δαπάνες)**
- ☐ 0€ (Ιδιόκτητη Οικία – Φιλοξενία)
 - ☐ 1€ - 500€
 - ☐ 500€ - 1.000€
 - ☐ 1.000€ - 1.500€
 - ☐ > 1.500€
- 5. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση τις μέσες μηνιαίες δαπάνες σας για καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες:**
- ☐ 5€ - 500€
 - ☐ 500€ - 1.000€
 - ☐ 1.000€ - 1.500€
 - ☐ 1.500€ - 2.000€
 - ☐ > 2.000€
- 6. Σε ετήσια ή μηνιαία βάση, έχετε τη δυνατότητα αποταμίευσης ποσών από τα εισοδήματά σας;**
- ☐ Όχι – Τα εισοδήματά μου δεν επαρκούν για αποταμίευση
 - ☐ Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για μικρή αποταμίευση
 - ☐ Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για ικανοποιητική αποταμίευση
 - ☐ Ναι – Τα εισοδήματά μου επαρκούν για υψηλή αποταμίευση
- 7. Προσδιορίστε κατά προσέγγιση το μέσο μηνιαίο ύψος της αποταμίευσης που πραγματοποιείται:**
- ☐ 0€ (δεν πραγματοποιείται αποταμίευση)
 - ☐ 0€ - 250€
 - ☐ 250€ - 500€
 - ☐ 500€ - 1.000€
 - ☐ 1.000€ - 1.500€
 - ☐ 1.500€ - 2.000€
 - ☐ > 2.000€

8. Με βάση την κατωτέρω κλίμακα κατά πόσο θεωρείτε ότι το μηνιαίο καθαρό εισόδημά σας επαρκεί για την κάλυψη των καταναλωτικών αναγκών του νοικοκυριού σας;

- ☐ 1 – Δεν επαρκεί
- ☐ 2 – Επαρκεί Οριακά
- ☐ 3 – Επαρκεί
- ☐ 4 – Επαρκεί Αρκετά
- ☐ 5 – Επαρκεί σε Μεγάλο Βαθμό

Ενότητα 3^η – ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΗΜΕΡΙΑ

.....

1. Γενικά πόσο αισιόδοξος/η είστε για το μέλλον σας;

Καθόλου Αισιόδοξος/η	1	2	3	4	5	Πολύ Αισιόδοξος/η
----------------------	---	---	---	---	---	-------------------

2. Πόσο χρήσιμος/η αισθάνεστε στα πλαίσια της εργασιακής σας σχέσης;

Καθόλου χρήσιμος/η	1	2	3	4	5	Πολύ Χρήσιμος/η
--------------------	---	---	---	---	---	-----------------

3. Θεωρείτε ότι στα πλαίσια της επαγγελματικής σας σχέσης, σας αρέσει αυτό που κάνετε;

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

4. Θεωρείτε ότι το κοινωνικό σας περιβάλλον σας αξιολογεί ως θετικό άτομο;

- ☐ Ναι
- ☐ Όχι

5. Σε ποιο βαθμό αισθάνεστε ότι οι άνθρωποι του κοινωνικού / οικογενειακού σας κύκλου σας αγαπούν;

- ☐ Καθόλου
- ☐ Λίγο
- ☐ Αρκετά
- ☐ Πολύ

- Πάρα πολύ

6. Πόσο συχνά νιώθετε άγχος στην καθημερινότητά σας;

- Καθόλου συχνά
- Σχετικά συχνά
- Συχνά
- Αρκετά συχνά
- Συνεχώς

7. Γενικότερα πόσο ευτυχισμένος/η θεωρείτε ότι είσαστε στη ζωή σας;

- Καθόλου ευτυχισμένος/η
- Λίγο Ευτυχισμένος/η
- Αρκετά Ευτυχισμένος/η
- Πολύ Ευτυχισμένος/η
- Πάρα πολύ Ευτυχισμένος/η

Βιβλιογραφία

- Aitken, A., 2020. *Measuring Welfare Beyond GDP*. Cambridge University Press.
- Andriopoulou, E., Karakitsios, A. & Tsakaloglou, P., 2018. Inequality and poverty in Greece: Changes in times of crisis. *Palgrave MacMillan, Cham*, pp. 23-54.
- Athanassiou, E. & Tsouma, A., 2017. FINANCIAL AND HOUSING WEALTH EFFECTS ON PRIVATE CONSUMPTION: THE CASE OF GREECE. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, Τόμος 1, pp. 63-86.
- Azam, M., Kahn, A., Zafeiriou, E. & Arabatzis, G., 2016. Socio-economic determinants of energy consumption: An empirical survey for Greece. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, Τόμος 57, pp. 1556-1567.
- BAILEY, D., 2015. The Environmental Paradox of the Welfare State: The Dynamics of Sustainability. *New Political Economy*, 20(6), pp. 793-781.
- Barbir, F. & Ulgiati, S., 2008. Sustainable energy production and consumption: benefits, strategies and environmental costing. *Springer Science +Business Media B.V.*.
- Bilgen, S., 2014. Structure and environmental impact of global energy consumption. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, Τόμος 38, pp. 890-902.
- Boulant, J., Brezzi, M. & Veneri, P., 2016. Income levels and inequality in metropolitan areas: A comparative approach in OECD countries. *OECD Regional Development Working Papers*.
- Büchs, M., 2021. Sustainable welfare: How do universal basic income and universal basic services compare?. *Ecological Economics*, November.
- Büchs, M., 2021. Sustainable welfare: Independence between growth and welfare has to go both ways. *Global Social Policy*, 21(2), pp. 323-327.
- Burns, L., 1976. The urban income distribution: A human capital explanation. *Regional Science and Urban Economics*, Τόμος 5, pp. 465-482.
- Castells-Quintana, D., Royuela, V. & Veneri, P., 2020. Inequality and city size: An analysis for OECD functional urban areas. *Papers in Regional Science*, Τόμος 99, pp. 1045-1064.
- Chamberlin, G., 2011. Gross domestic product, real income and economic welfare. *Economic & Labour Market Review*.
- Conesa, J. C., Li, B. & Li, Q., 2020. Welfare implications of switching to consumption taxation. *Journal of Economic Dynamics and Control*, Τόμος 120.
- Costarelli, V., Koretsi, E. & Georgitsogianni, E., 2013. Health-related quality of life of Greek adolescents: The role of the Mediterranean diet.. *Quality of Life Research*, Τόμος 22, pp. 951-952.
- Daly & Farley, 2011. *Ecological economics: principles and applications*. s.l.:s.n.
- Diacon, P.-E. & Maha, L.-G., 2015. The Relationship between income, Consumption and GDP: A Time Series, Cross-Country Analysis. *Procedia Economics and Finance*.

Dordrecht, 2007. An energy analysis of household consumption: changing patters of direct and indirect use in India. *Springer*.

Dritsaki, C. & Dritsaki, M., 2014. Causal relationship between energy consumption, economic growth and CO2 emissions: a dynamic panel data approach. *Energy Economic Policy*, 4(2), pp. 125-136.

Fuinhas, J. A. & Marques, A. C., 2012. Energy consumption and economic growth nexus in Portugal, Italy, Greece, Spain and Turkey: An ARDL bounds test approach (1965–2009). *Energy Economics*, 34(2), pp. 511 - 517.

Gough, I., 2017. *Heat, Greed and Human Need: Climate Change, Capitalism and Sustainable Wellbeing*. s.l.:s.n.

Hammett, C., 1994. Social Polarisation in global cities: Theory and evidence. *Urban Studies*, Τόμος 31, pp. 401-424.

Hondroyiannis, G., Lolos, S. & Papapetrou, E., 2002. Energy consumption and economic growth: assessing the evidence from Greece. *Energy Economics*, 24(4), pp. 319-336.

Kaplanoglou, G., 2022. Consumption inequality and poverty in Greece: Evidence and lessons from a decade-long crisis.. *Economic Analysis and Policy*, Τόμος 75, pp. 244-261.

Kaplanoglou, G. & Rapanos, V., 2018. Evolutions in consumption inequality and poverty in Greece: The impact of the crisis and austerity policies.. *Review of Income and Wealth*, Τόμος 64, pp. 105-126.

Katona, G., 1960. *The powerful Consumer*, s.l.: s.n.

Khadijeh Rashidi, C., Pakravan-Charvadeh, M. R., Mehdi, R. & Gholamrezaie, S., 2021. Is there a linkage between household welfare and income inequality, and food security to achieve sustainable development goals?. *Journal of Cleaner Production*, Τόμος 326.

Kinsey, J., 1994. Food and families socioeconomic status.. *Journal of Food*, Τόμος 124, pp. 1878-1885.

Kostakis, I., 2014. THE DETERMINANTS OF HOUSEHOLDS' FOOD CONSUMPTION IN GREECE. *International Journal of Food and Agricultural Economics*, 2(2), pp. 17-28.

Leventi, C. & Matsaganis, M., 2016. Estimating the distributional impact of the Greek crisis (2009 - 2014). *OECD Economics Department Working Papers*, Τόμος 1312.

Matsaganis, M., 2013. The Greek Crisis: Social Impact and Policy Responses. *Friedrich Ebert Stiftung*, pp. 1-40.

Mehdi, B. & Seyed Hossein, M. K., 2019. Industrial development and social welfare: A case study of Iran. *Socio-Economic Planning Sciences*, Τόμος 68.

Meyer, B. D. & Sullivan, J. X., 2003. Measuring the Well-Being of the Poor Using Income and Consumption. *National Bureau of Economic Research*.

Meyer, B. & Sullivan, J., 2006. CONSUMPTION, INCOME, AND MATERIAL WELL-BEING AFTER WELFARE REFORM. *NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH*, January.

Mitrakos, T., 2014. Inequality, poverty and social welfare in Greece: Distributional effects of austerity. *Etudes hell'éniques/Hellenic Studies*, pp. 65-94.

Murray, B., 1969. Metropolitan interpersonal income inequality. *Land Economics*, Τόμος 45, pp. 121-125.

Psycharis, Y., Georgiadis, T. & Nikolopoulos, P., 2023. The geographical dimension of income and consumption inequality: Evidence from the Attica Metropolitan Region of Greece. *The Journal of ERSA*, pp. 183-197.

Richardson, H., 1973. The Economics of Urban Size. *Saxon House, Westmead*.

Sabates, R., Gould, B. & Villarreal, H., 2001. Household composition and food expenditures: A cross-country comparison.. *Food Policy*, Τόμος 26, pp. 571-586.

Tilman, D. & Clark, M., 2014. Global diets link environmental sustainability and human health. *Nature*, Τόμος 515, pp. 518-522.

Ulrich, W., 2019. The Evolution of Consumption and Its Welfare Effects. *Economic Complexity and Evolution*, 12 May, pp. 117-139.

USDA, 2011. *International Food Consumption Patterns 2005*, s.l.: s.n.

Westhoek, H. και συν., 2014. Food choices, health and environment: Effects of cutting Europe's meat and dairy intake. *Global Environmental Change* , Τόμος 26, pp. 196-205.

Zeza, A. και συν., 2017. Food counts. Measuring food consumption and expenditures in household consumption and expenditure surveys (HCES). Introduction to the special issue.. *Food Policy*, Τόμος 72, pp. 1-6.

Ακρίβου, Α., 2023. Πού βρίσκεται σήμερα ο μέσος μισθός – Πόσο απέχει από τα 1.500 ευρώ, s.l.: Money Review.

Χρήστου, Ε., 1999. *Έρευνα Τουριστικής Αγοράς*. Αθήνα: Interbooks.